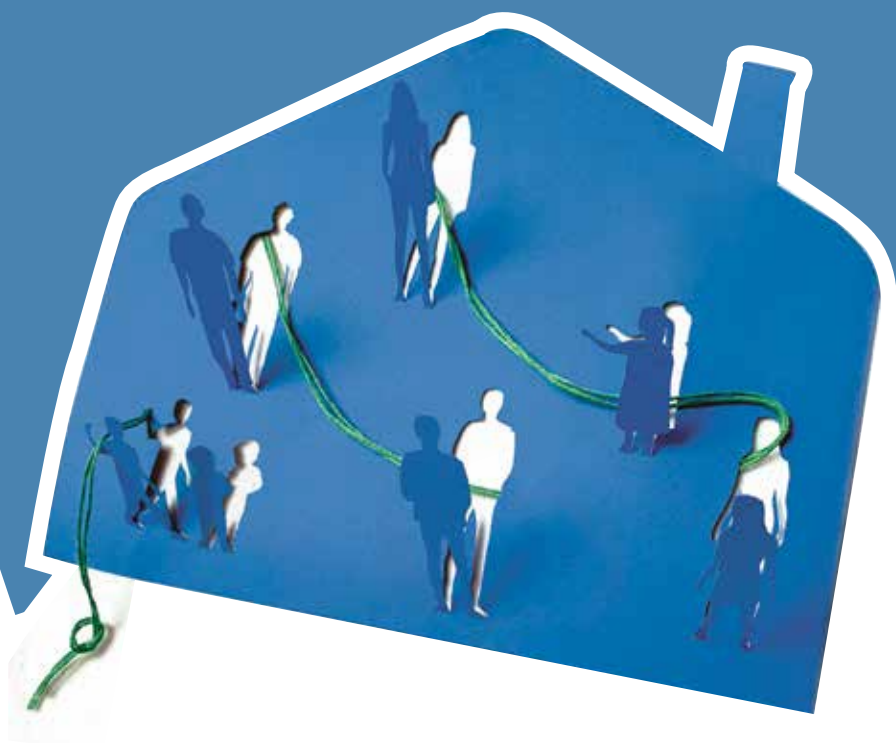

1 gezin, 1 plan binnen de jeugdhulp in Vlaanderen

Colofon

Contact:

Onderzoekscentrum sociale Inclusie

KdG Research

Karel de Grote Hogeschool

Brusselstraat 45

2018 ANTWERPEN

kathleen.vanloon@kdg.be

bie.melis@kdg.be

<https://www.kdg.be/onderzoek/onderzoekscentra/sociale-inclusie>

Illustraties:

E. Mason

Opmaak en drukwerk: artoos group

ISBN

9789491571138

Inhoud

Voorwoord	5
Inleiding	7
1. Het kader van 1G1P Vlaanderen	9
Evolueren naar een nabije integrale jeugdhulp	10
1G1P Vlaanderen heeft geen organisatorische blauwdruk	13
Een intersectoraal team als basis	14
Een schakelpositie voor de samenwerkingsverbanden 1G1P	17
De Nederlandse werkwijze als methodische inspiratie	19
2. Methodische principes van 1G1P	23
Empowerment als overkoepelend paradigma	25
Empowerment vraagt om een nieuwe positie voor de zorgvrager	26
Van empowerment naar eigen kracht	27
Waarde van deze conceptualisering binnen 1G 1P Vlaanderen?	30
Eigen kracht als middel om de regie bij het gezin te brengen	33
Het netwerk als component van eigen kracht	37
Het gezinsplan focust op doelen stellen	43
Wat betekent dit voor de vorm van het gezinsplan?	45
3. 1G1P: een interprofessioneel team	51
Een generalistische benadering om op maat van het gezin te werken	55
Interprofessioneel samenwerken als basis voor een begeleiding 1G1P	61
Situering van interprofessioneel samenwerken	64
Voorwaarden en competenties voor interprofessionele teams	65
De T-shaped professional	69
Het T-shaped team	70
De generalist regisseert de samenwerking rond het gezin	73
4. Afsluiter	75
Bibliografie	80

Voorwoord

De meest gestelde vraag in mijn professioneel leven is:
'Wat is dat eigenlijk '1 Gezin, 1 Plan'?

Tijdens het beantwoorden van die vraag voel ik me vaak een deelnemer aan De Slimste Mens ter Wereld als ik weer een vijftal kernwoorden aframmel:

1. gedeelde verantwoordelijkheid
2. regie gezin
3. netwerkgericht werken
4. verschillende levensdomeinen
5. binnen de maand opstarten

De 5 kernwoorden variëren soms afhankelijk van wie de vraag stelt, maar het blijft voelen als het reduceren van de rijke schakering van 16 samenwerkingsverbanden die over heel Vlaanderen en Brussel ontstaan zijn. Aan de vraag ligt een universele behoefte ten gronde van beleidsmakers, administraties, hulpverleningspartners, ... om iets te kunnen omschrijven in een alomvattend concept dat liefst uniform is voor alle regio's. Het vergt wat omdenken om in te zien dat maatwerk, regionaal werken op maat van het gezin en in het hulpverleningslandschap waar men actief is als gevolg heeft dat er 16 verschillende smaken '1 Gezin, 1 Plan' ontstaan. We moeten dit centralistisch aansturen en uniformiseren loslaten en samen overgaan tot de open vraag:

'Waarom doen we dit op die manier op die plaats op dit moment en hoe helpt het gezinnen vooruit?'

Uit 2 oproepen zijn er 16 samenwerkingsverbanden geboren die alle met vallen en opstaan, met proberen en leren, met groeien en bloeien een verschillend ontwikkelingstraject afleggen. Via verschillende kanalen proberen we onze open vraag te stellen, o.a. via zelfevaluaties, via '1 Gezin, 1 Plan'-dagen, via visitaties en, daarom deze publicatie, via onderzoek naar '1 Gezin, 1 Plan'. Deze middelen blijven ons permanent alert houden om elkaar kritisch te bevragen en in co-creatie antwoorden te formuleren die gezinnen, jongeren, hun context in hun kracht zetten en helpen. Ik hoop dat deze publicatie dit bij jullie teweeg brengt en jullie stimuleert om dit proces, zowel intern als extern, blijvend aan te gaan.

Yves Indeherberge

'1 Gezin, 1 Plan'

Opgroeien

Inleiding

Met het opzetten van een werking '1Gezin 1Plan' (1G1P) investeert de Vlaamse overheid in snelle en nabije jeugdhulp. Verspreid over Vlaanderen en Brussel komt de bestaande expertise in de jeugdhulp samen in 16 intersectorale samenwerkingsverbanden. Die samenwerkingsverbanden kunnen snel aangepaste ondersteuning bieden aan gezinnen, kinderen en jongeren die moeilijk de weg in de jeugdhulp vinden. Organisatorisch en methodisch is het een stevige uitdaging om het nieuwe model van samenwerking en de filosofie van 1G1P te realiseren.

Inspiratie voor de naam '1Gezin 1Plan' haalde Vlaanderen in Nederland. De vertaling naar de Vlaamse praktijk bleek niet zo eenvoudig. De Vlaamse overheid geeft in haar oproep duidelijk weer wat ze wil bereiken, het organisatorisch kader is uitgetekend om die doelstelling via samenwerkingsverbanden te realiseren, maar een concrete inhoudelijke uitwerking blijft achterwege.

De ruimte die de overheid laat om de werking regionaal in te vullen, maakt dat de samenwerkingsverbanden de visie van 1G1P op maat van de lokale noden en mogelijkheden kunnen ontwikkelen. Dit open kader om te experimenteren en in te spelen op lokale noden zorgt echter ook voor een spanningsveld. Het is een troef, omdat het intersectoraal team en de stuurgroep binnen het samenwerkingsverband voortdurend moeten reflecteren over de beste manier om de regionale noden te verzoenen met de algemene doelstellingen van 1G1P. Maar de begeleiders uit verschillende intersectorale teams dringen wel aan op een eenduidig kader, waarbinnen zij een flexibel begeleidingsaanbod kunnen uitwerken. Begeleiders vragen niet om vaste protocollen. Het gaat eerder om een basisstructuur die hun doelen en hun nieuwe rol als coach verduidelijkt.

Na vijf jaar samenwerken in Vlaanderen is er meer zicht op wat werkt in de praktijk en wat er nog nodig is om een effectieve aanpak van 1G1P te realiseren (Van Loon & Melis, 2022). Dankzij het delen van ervaringen en kennis met collega-begeleiders binnen en buiten het eigen samenwerkingsverband krijgt de rol als begeleider 1G1P beter vorm.

Vanuit KdG kregen wij, als onderzoekers, de kans om de opstart van de samenwerkingsverbanden 1G1P van dichtbij op te volgen. We spraken met teams, voelden begeleiders aan de tand over hun casussen, interviewden gezinnen en luisterden naar de ervaringen van aanmelders.

We hoorden de vraag van begeleiders naar houvast voor de invulling van 'regie', 'netwerken' en het 'gezinsplan'. Omdat elke situatie, elk gezin en elke ondersteuning anders is en krachtgericht werken maatwerk vraagt, is het niet mogelijk en niet aangewezen om een eenduidige werkwijze vast te leggen. Het flexibel kunnen werken is noodzakelijk om op maat te kunnen werken.

Blijven uitwisselen met elkaar is dan ook de sleutel. Samen met begeleiders gingen we op zoek naar kaders die kennisdeling kunnen ondersteunen. We brachten de vele praktijkvoorbeelden en ervaringen uit de verschillende samenwerkingsverbanden samen en verbonden ze aan conceptuele kaders. Deze informatie vormt de aanleiding voor de publicatie.

Met deze publicatie richten we ons in de eerste plaats tot de begeleiders binnen 1G1P. We hopen in het bijzonder de nieuwe startende begeleiders een houvast te bieden, maar voorzien ook reflectieoefeningen om met het team aan de slag te gaan.

In een eerste deel situeren we het kader en de doelen die de Vlaamse overheid vooropstelt bij de oproep om samenwerkingsverbanden 1G1P te installeren. We kleuren dit kader met de eerste ervaringen bij de implementatie die we in het onderzoek konden vaststellen.

In deel twee verbinden we de methodische principes van 1G1P aan het krachtenmodel van Gilsing (2017) dat als reflectie kan dienen om deze principes te toetsen en hierover het gesprek aan te gaan. Met voorbeelden uit de verschillende samenwerkingsverbanden illustreren we de visie op de uitgangspunten: regie bij het gezin, netwerkgericht werken en het gezinsplan. De kaders vormen een uitnodiging tot reflectie.

In een derde deel gaan we in op het interprofessioneel werken en de rol van de begeleider als coach. Komende uit een specialistische setting is de overgang naar een generalistische perspectief niet altijd vanzelfsprekend. We bieden een model om het werken in een interprofessioneel team vorm te geven en hierover in gesprek te gaan. Laat dit document jullie inspireren!

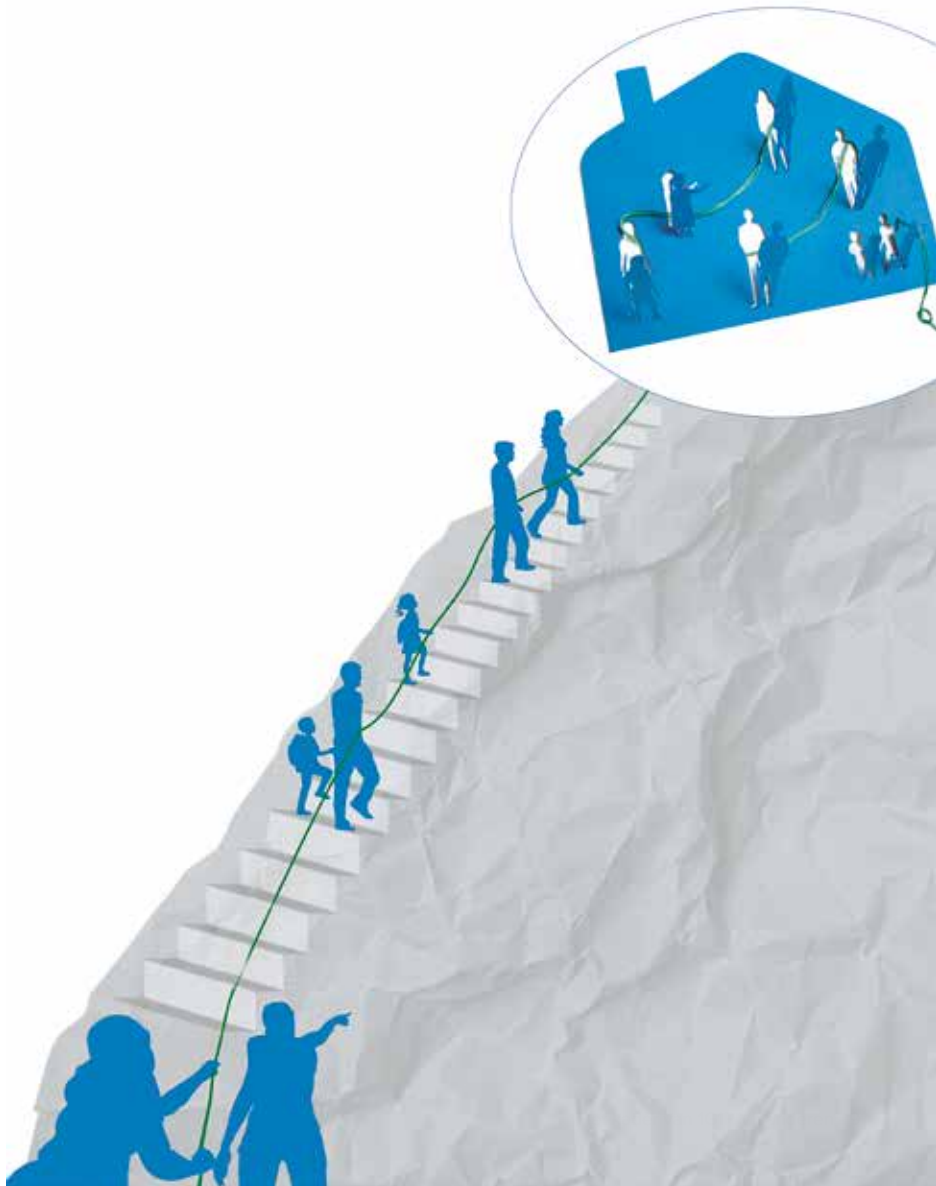
“

Ik beschrijf het altijd zo: mijn hersenen zijn een bolletje wol dat slecht opgedraaid is. De begeleidster van 1G1P kon dat bolletje perfect afdraaien en weer goed opdraaien. Dat is misschien een rare vergelijking, maar voor mij was het leuk om eigenlijk meer in pakketjes te kunnen werken aan de problemen die er waren. Want ik zag het niet meer. Ik was daar te moe voor. Begrijp je? Voor mij was het allemaal één grote nest.”

(een moeder)

1. Het kader van '1G1P' Vlaanderen

Evolueren naar een nabije integrale jeugdhulp

Het decreet Integrale Jeugdhulp van 2014 heft de schotten tussen de verschillende sectoren binnen de Vlaamse jeugdhulp op. Via rechtstreeks toegankelijke hulp kunnen jongeren en hun ouders sneller de weg naar de jeugdhulp vinden. Het decreet streeft naar een naadloos traject doorheen een gepast jeugdhulpaanbod (Vlaamse overheid, 2012).

Na de eerste jaren integrale jeugdhulp blijkt dat de jeugdhulp inderdaad dichter bij de gezinnen komt. Meer kinderen, jongeren en hun gezinnen maken gebruik van rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp. De keerzijde is echter dat de druk op de crisisnetwerken toeneemt en de wachttijden binnen de jeugdhulp hoog blijven. Ook de continuïteit loopt moeilijk omdat het schakelen tussen de verschillende modules in het hulpaanbod hapert (jaarverslagjeugdhulp.be/2016). Drie jaar na het invoeren van de integrale jeugdhulp komt de vraag naar bijsturing. In 2017 lanceert de Vlaamse overheid een eerste oproep naar jeugdhulporganisaties en lokale besturen om samenwerkingsverbanden op te starten onder de noemer '1 Gezin 1 Plan' (1G1P). In 2020 volgt een uitbreiding waarbij 16 regionale samenwerkingsverbanden een aanbod voor integrale jeugdhulp realiseren in Vlaanderen en Brussel.

Deze regionale samenwerkingsverbanden hebben als doel te zorgen voor een snel en flexibel aanbod dat gezinnen naar de gepaste hulp begeleidt. Gezinnen worden binnen de maand gecontacteerd. Een gedifferentieerd aanbod waarborgt de continuïteit in het traject. Alle betrokkenen binnen de samenwerkingsverbanden realiseren samen een gemeenschappelijk plan voor het gezin.

De overheid wil hiermee een escalatie van problemen voorkomen, vooral voor de gezinnen die niet onmiddellijk een beschikbaar aanbod van rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp hebben. Het gaat zowel om gezinnen die vanuit basisvoorzieningen (initiatieven voor preventieve gezinsondersteuning, lokale teams Kind en Gezin, Huizen van het Kind, centra voor leerlingenbegeleiding, jeugd- en straathoekwerk, lokale besturen ...) niet onmiddellijk kunnen doorverwezen worden naar de geschikte (jeugd) hulp, als om gezinnen waarvoor de hulp niet direct kan opstarten en die op de wachtlijst een periode moeten overbruggen (Vlaamse overheid, 2020).

Uit de eerste ervaringen met 1G1P in Vlaanderen zien we dat de bereikte doelgroep varieert, afhankelijk van de noden die in de verschillende regio's leven. Heel wat gezinnen die een beroep doen op 1G1P hebben problemen op meerdere levensdomeinen die de opvoeding van de kinderen onder druk zetten. Door de complexiteit van problemen is er nood aan het uitklaren van de situatie, zodat de gezinnen kunnen aangeven met welke noden zij eerst aan de slag willen. Andere gezinnen staan op een wachlijst voor gepaste hulp en ervaren bijkomende stressfactoren. Ze kunnen deze periode niet zelfstandig overbruggen. Ondersteuning is nodig om een escalatie van problemen te voorkomen. Bij alle gezinnen is er nood aan coaching, omdat hun situatie niet meteen aansluit bij een gepaste ondersteuning of omdat een helder zicht op het bestaande aanbod ontbreekt.

Sommige samenwerkingsverbanden zien de doelgroep veel ruimer. Ze richten zich op alle gezinnen die op zoek zijn naar gepaste (jeugd)hulp. 1G1P begeleidt deze gezinnen naar een gepast aanbod.

Alle samenwerkingsverbanden reageren snel op de aanmelding. De meeste gezinnen en/of aanmelders hebben een eerste contact binnen de twee weken. Nagenoeg alle aanmeldingen worden opgevolgd binnen de maand. Aanmelders en gezinnen bestempelen deze snelle aanwezigheid als een van de sterkste punten van de begeleiding binnen 1G1P (Van Loon & Melis, 2022)³.

---

3 In de kaders verwijzen we naar de resultaten van het onderzoek dat tussen 2020 en 2022 werd gevoerd vanuit Karel de Grote Hogeschool. Voor meer informatie over de werking van 1G1P in praktijk verwijzen we naar het onderzoeksrapport Van Loon K & Melis B., (2022); Praktijkgericht onderzoek rond de implementatie van de samenwerkingsverbanden 1 Gezin 1 Plan binnen de jeugdhulp.

“

Een gezin met vijf kinderen wordt aangemeld door het CLB. Het CLB heeft in de eerste plaats bezorgdheden rond het dochtertje van 8, maar bij elk kind in het gezin zijn een aantal hulpverleners betrokken: de leefgroepbegeleider en de contextbegeleider uit het internaat waar de oudste broers verblijven, pleegzorg voor een van de andere kinderen ... Ook de moeder krijgt professionele ondersteuning: een ondersteuningsdienst voor haar ASS, een huishoudhulp, een psychologe, het OCMW dat de financiële situatie opvolgt ...

De moeder geeft aan dat het kluwen aan hulpverleners haar te veel wordt en dat zij door de bomen het bos niet meer ziet. 1G1P wordt ingeschakeld om samen met haar een overzicht te maken van alle ondersteuning. De hulpverlening die aanwezig is, wordt nauwkeurig in kaart gebracht. Samen met moeder en de andere gezinsleden kijkt 1G1P welke ondersteuning prioritair is.”

.....

“De begeleidster van Kind & Gezin volgt in gezin X de ontwikkeling van de kinderen op. Er zijn geen andere hulpverleners betrokken bij het gezin. Toch zijn er heel wat zaken die moeilijk lopen op juridisch vlak, op gebied van huisvesting en wat betreft de medische opvolging van mama zelf. De begeleidster van Kind & Gezin kan alle noden onmogelijk allemaal zelf opnemen. Ze zou graag met een professioneel en een sociaal netwerk aan de slag gaan om mama te ondersteunen. Ook mama zelf geeft aan dat ze een breder netwerk nodig heeft. Er komen te veel problemen op haar af, ze weet niet meer welke ze eerst moet aanpakken. Ze wil overzicht in de chaos, ze wil weten bij wie ze met welke zorgen terecht kan. De begeleidster van 1G1P maakt samen met mama een prioriteitenlijst op rond de belangrijkste zorgen. Stapsgewijs brengt ze andere hulpverleners aan: mama wordt ingeschreven in een huisartsenpraktijk voor de opvolging van verschillende fysieke klachten, het OCMW buigt zich over de financiële problemen, een pro deo advocaat neemt de bezoekerregeling voor de kinderen op, slachtofferhulp wordt ingeschakeld voor mishandeling door een ex-partner ... De begeleidster van 1G1P brengt op vraag van de mama ook meerdere personen uit het sociale netwerk rond het gezin samen voor ondersteuning.”

1G1P Vlaanderen heeft geen organisatorische blauwdruk

De Vlaamse overheid verwacht dat de samenwerkingsverbanden een structurele en belangrijke plaats bekleden in het zorg- en welzijnslandschap. Ze bepaalt daarbij geen uniforme manier om de samenwerkingsverbanden te organiseren, maar stelt dat die verbanden *“binnen de krijtlijnen van de oproep een verdere vertaling maken die aansluit bij de lokale noden.”*

Samenwerkingsverbanden 1G1P bouwen in de eerste plaats voort op bestaande lokale en regionale samenwerkingen. Ook de verschillen in noden tussen bijvoorbeeld stedelijke of landelijke regio's spelen een rol. De samenstelling van partners in het samenwerkingsverband gebeurt regionaal, met de voorwaarde dat minstens de actoren van de brede instap en alle actoren met een rechtstreeks toegankelijk hulpaanbod participeren (Vlaamse overheid, 2017).

Voor de concrete realisatie van de laagdrempelige jeugdhulp moet elk samenwerkingsverband naast het coachen van aanmelders en het begeleiden van gezinnen minimaal een voltijdse eerstelijnspsychologische functie voorzien. Verder laten de krijtlijnen nog heel wat ruimte, waarbij de samenwerkingsverbanden niet alleen de concrete organisatie, maar ook de duur en de inhoud van de begeleiding creatief kunnen invullen, net als de rol van de begeleider.

De samenstelling van de partners verschilt in Vlaanderen sterk van samenwerkingsverband tot samenwerkingsverband. In enkele samenwerkingsverbanden hebben de werkingen met een eerder specifiek hulpaanbod het overwicht: contextbegeleiding vanuit Jongerenwelzijn, begeleiding binnen het VAPH (Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap), de CKG's (Centra voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning). In andere samenwerkingsverbanden zijn de diensten uit de brede instap of de algemene hulpverlening sterker vertegenwoordigd: CLB, JAC, Woonbegeleiding CAW, OCMW.

We zien ook een verschil in de kernpartners die het samenwerkingsverband aansturen. In de meeste samenwerkingsverbanden staat een organisatie binnen de integrale jeugdzorg in voor de coördinatie, dat kan gaan van de brede instap (CLB of CAW) tot de bijzondere jeugdzorg of het VAPH. In sommige samenwerkingsverbanden zorgt het regionaal welzijnsoverleg of een lokale overheid voor de aansturing.

Wel zetten alle samenwerkingsverbanden in op een betere samenwerking tussen diensten binnen de jeugdhulp en ze hebben allen een zeer breed forum aan partnerorganisaties (Van Loon & Melis, 2022).

Een intersectoraal team als basis

Om de kennis uit de verschillende partnerorganisaties samen te brengen, geeft de overheid in de laatste oproep (Vlaamse overheid, 2020) aan dat “een teamwerking” die alle relevante expertise bundelt de meeste garanties biedt om 1G1P op een kwaliteitsvolle en duurzame wijze vorm te geven. Hoe deze teamwerking concreet vorm krijgt, wordt in de oproep niet verder beschreven.

Een eerste inblik in de Vlaamse praktijk toont dan ook dat samenwerkingsverbanden 1G1P gelijkaardige principes vooropstellen, maar in de vertaling naar hun werking verschillende accenten leggen. Dat geldt zowel voor de organisatie als voor het verloop van de begeleiding.

Elk samenwerkingsverband werkt met een ‘intersectoraal begeleidingsteam’, maar de organisatie van dit team verschilt naargelang de regio waarin het samenwerkingsverband actief is. Het is niet mogelijk om één vast organisatiemodel te beschrijven. Over de verschillende samenwerkingsverbanden heen zien we wel een continuüm in de zelfstandigheid van de werking van het intersectoraal team.

We schetsen enkele voorbeelden waaraan de meeste werkingen zich kunnen spiegelen:

- Veel samenwerkingsverbanden zetten in op een zelfstandig intersectoraal team met begeleiders die halftijds, of soms voltijds, gedelegeerd worden uit de partnerorganisaties van het samenwerkingsverband. Aanmeldingen gebeuren bij één aanspreekpunt van dit intersectoraal team en worden opgenomen door één of twee begeleiders uit dit team. Vaak hebben deze teams een eigen locatie waar het teamoverleg, de intervisie en de casusbesprekingen doorgaan.
- Andere samenwerkingsverbanden bespreken aanmeldingen dan weer op een aanmeldingsteam dat samengesteld is uit medewerkers van verschillende partnerorganisaties. Vervolgens wordt het gezin doorverwezen naar één van de partnerorganisaties, waar een medewerker binnen deze organisatie de begeleiding opneemt. Begeleiders van een dossier 1G1P uit de verschillende partnerorganisaties komen sporadisch samen voor intervisie in een intersectoraal teamoverleg.
- In enkele samenwerkingsverbanden komen de aanmeldingen binnen bij één van de partnerorganisaties die - soms in samenwerking met een andere partner – binnen de maand de hulp opstarten. Als deze partnerorganisatie de hulp zelf niet kan bieden of als de hulp niet tijdig beschikbaar is door wachtlijsten, organiseert ze een netwerktafel. Daar komen begeleiders uit verschillende diensten samen (al dan niet met mensen uit het netwerk van de cliënt) om met het gezin een gezinsplan uit te werken.

De verschillende manieren van intersectoraal samenwerken kennen allemaal hun voordelen en aandachtspunten. Het is belangrijk om deze in beeld te brengen en werkwijzen te zoeken die de aandachtspunten compenseren.

Zo zal een zelfstandig werkend team 1G1P vooral aandacht moeten hebben voor de binding met de partnerorganisaties, zodat er voldoende input blijft komen van de specialistische expertise uit deze werkingen. Als deze input wordt verwaarloosd bestaat het gevaar dat 1G1P evolueert naar een nieuwe dienst met een aanbod waarbij de meerwaarde van de specialistische expertise verloren gaat. We zien dat begeleiders van 1G1P die halftijds binnen een partnerorganisatie werken of die kunnen terugvallen op een lange werkervaring binnen een dienst deze bijkomende expertise kunnen binnenbrengen. Teamoverleg met de werking die de begeleider delegeert, maakt dat deze expertise actueel blijft.

Bij samenwerkingsverbanden die niet werken met een zelfstandig team, maar waar begeleiders werken vanuit een partnerorganisatie bestaat het risico dat de specialistische benadering de overhand krijgt. Deze samenwerkingsverbanden zullen dan weer meer moeten investeren in overleg, intervisie of samenwerking tussen de begeleiders uit de verschillende partnerorganisaties. Zo komt een gedeelde visie over de werkwijze van 1G1P tot stand.

Ongeacht de verschillen in de invulling van het intersectoraal team benoemen zowel begeleiders 1G1P als aanmelders en gezinnen expliciet de toegevoegde waarde van het intersectoraal samenwerken.

Om deze meerwaarde te realiseren horen we bij begeleiders een toenemende vraag naar een fysieke ontmoetingsplek voor de deelnemers aan het intersectoraal team.

“

De leden van ons team hebben allemaal een andere achtergrond. We komen uit verschillende moederorganisaties.² Dat is een grote meerwaarde. Er is veel diversiteit binnen ons team, we bundelen ook alle informatie op onze server.”

(uit de focusgroep met begeleiders)

.....

“We zijn allemaal collega’s, maar we werken ook allemaal nog op een andere plek. We nemen allemaal de methodieken mee uit onze moederorganisatie, zo raken die verspreid binnen de organisatie. Er is dus niet zomaar één methode of één methodiek die we allemaal toepassen. Nee, we hebben allemaal onze eigen manier van werken en we nemen bovendien andere methodieken over van collega’s die nog bij andere organisaties werken. ‘Oh, dat werkt precies goed, dat wil ik ook wel eens proberen.’ Dat is een groot voordeel.”

(uit de focusgroep met begeleiders)

2 In teksten en gesprekken zien we verschillende benamingen voor de organisaties betrokken bij 1G1P. Wij gebruiken de term 'partnerorganisaties' zoals ze ook genoemd worden in de oproep van de Vlaamse overheid. Begeleiders spreken vaak over hun 'moederorganisatie' als de dienst vanwaar zij gedelegeerd zijn naar het intersectoraal team 1G1P. Wij kozen ervoor om deze term in de citaten te behouden.

Een schakelpositie voor de samenwerkingsverbanden 1G1P

Het doel van de samenwerkingsverbanden is niet om een extra begeleidingsaanbod voor specifieke hulpvragen te creëren. Ze vormen een schakel om gezinnen snel tot bij de juiste hulp te brengen of om hen te ondersteunen als ze moeten wachten op het gepaste aanbod. De Vlaamse overheid geeft daarbij aan dat gezinnen niet worden ‘overgedragen’ naar 1G1P, maar worden ‘opgevolgd vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid’. Gezinnen worden dus niet ‘doorverwezen’, maar ‘aangemeld’ bij een aanspreekpunt van het samenwerkingsverband.

1G1P kan de aanmelder coachen om cliënten naar meer gespecialiseerde hulp te oriënteren. Als het niet meteen mogelijk is om hen naar gepaste hulp door te verwijzen, dan kan de begeleider 1G1P met een flexibel aanbod aan de slag om in te spelen op de noden van het gezin. De overheid verwijst daarbij naar kortdurende hulp, die probleemoplossend en vooral versterkend werkt. In complexe situaties, waarbij gezinnen hulp krijgen van verschillende organisaties, moet de hulpverlening op elkaar afgestemd worden door één plan voor het gezin op te stellen (Vlaamse overheid, 2017).

Dit aanbod kan een escalatie van problemen voorkomen. Het kan, indien nodig, de overgang van basisvoorzieningen of een brede instap naar de verdere rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp vlotter doen verlopen. De begeleiders 1G1P treden op als ‘warme doorverwijzer’ waar mogelijk en als ‘begeleider’ waar nodig.

Volgens de overheid is de begeleider van 1G1P *“iemand die een vertrouwensband opbouwt, zelf intensief mee kan begeleiden indien nodig, maar er ook voor zorgt dat de nodige informatie gedeeld kan worden met andere hulpverleners zonder dat cliënten telkens hun verhaal opnieuw moeten doen. Iemand die - indien er overdracht nodig is - erover waakt dat dit voor het gezin veilig en comfortabel voelt.”* De begeleider 1G1P is de persoon “die het overzicht behoudt en doet wat nodig is om breuken te voorkomen”. De overheid beschouwt de ondersteuning van 1G1P niet als een begeleiding bij opvoedingsproblemen, wel als het in beeld brengen van de noden van het gezin, het oriënteren naar de juiste hulp en het coördineren van het bestaande ondersteuningsaanbod. Dit moet de hulp rond opvoedingsvragen ten goede komen.

“

De procesbegeleider richt zich op het proces om het einddoel te bereiken, hij coacht de cliënt om zélf de nodige stappen te zetten. Netwerkgerichte gespreksvoering staat centraal in die werkwijze. (...) Wij zijn geen hulpverleners die naast het gezin gaan staan, maar we begeleiden gezinnen in het proces om weer in hun eigen kracht te staan en daarbij de hulp van hun formele en informele netwerk in te schakelen.”

(een begeleider 1G1P)

.....

“We nemen geen werk van een dienst over, maar zetten ons complementair in zodat we kunnen bijdragen tot de finaliteit van het netwerk. Dit bepaalt onze positionering. (...) Het verbindingsteam doet maximaal beroep op bestaande formele en informele netwerkactoren. Op die manier treedt het verbindingsteam niet in de plaats van de bestaande hulp- en dienstverlening. Eén van de opties is dat het verbindingsteam zelf korte hulpverleningsinterventies doet vanuit zijn intersectorale kennis en samenstelling (dit voor zover het reguliere veld een dergelijke interventie niet kan opnemen).”

(een begeleider 1G1P)

De Nederlandse werkwijze als methodische inspiratie

Met de keuze van de naam '1Gezin 1Plan' verwijst de Vlaamse overheid naar een werkwijze die onze Noorderburen al enkele jaren toepassen in de jeugdzorg.

De Vlaamse overheid verwacht van de samenwerkingsverbanden een *“krachtgerichte benadering, snelle interventie en de uitbouw van flexibele en innovatieve werkvormen”*. Ze verwijst naar *“kracht- en oplossingsgerichte trajecten waarbij het gezin zoveel mogelijk zelf de regie voert”* (Vlaamse overheid, 2020). Begeleiders 1G1P moeten vraaggestuurd werken voor gezinnen die aangeven hulp nodig te hebben.

Deze uitgangspunten sluiten aan bij het Nederlandse model van '1Gezin 1Plan', dat gebaseerd is op verschillende theorieën: empowerment, community based hulpverlening, het Bronfenbrenner-model en het Wraparound-proces (Gisling, 2018). 1Gezin 1Plan wil de regie terug bij het gezin leggen. De kern van de werkwijze is dat ouders zelf het hulpverleningsproces sturen. Ondersteund door een hulpverlener stellen ze hun eigen doelen, bepalen ze welke middelen nodig zijn om die doelen te bereiken, wie uit hun sociale netwerk hierbij betrokken wordt en welke hulpverleners ingeschakeld worden. De professionals werken nauw samen met elkaar en met het gezin aan een gezinsplan. Daarbij zorgen ze voor de afstemming tussen de verschillende organisaties die hulp bieden aan het gezin (Bolt, 2015).

Het werken in het kader van 1Gezin 1Plan bepaalt dan ook de rol van de begeleiders: ze praten meer mét het gezin dan over het gezin, ze staan naast het gezin in plaats van ertegenover, ze activeren in plaats van dat ze overnemen, ze focussen op wat werkt in plaats van op wat niet werkt. Dit leidt tot een toenemend vertrouwen in de kracht van het gezin (Schamhart & Colijn, 2012).

Dit maakt dat 1Gezin 1Plan geen gestandaardiseerde interventie is die bestaat uit vaste stappenplannen, protocollen en faseringen. Het gaat om een flexibel aanbod dat op maat wordt uitgebouwd. De gebruikte methodieken, de volgorde van de interventies en hoe lang ze worden ingezet, verschillen van gezin tot gezin en zijn gebaseerd op professionele en vaak creatieve keuzes van de gezinswerker (Schamhart & Colijn, 2012).

De verschillen in de grootte van de regio, de betrokken instanties, de betrokken gezinnen, de aard en de omvang van hun problematiek,... maken dat er niet één 1Gezin 1Plan aanpak bestaat (Bolt, 2017). Elk gezin is anders, de aanpak van de gezinscoach zal dus ook elke keer verschillen. Wel is het van het grootste belang dat de keuzes die de gezinscoach maakt congruent zijn met de uitgangspunten van de werkwijze 1Gezin 1Plan. Zo blijven het vaststellen van doelen samen met het gezin en de regie van het gezin over het begeleidingsproces essentieel. Aandacht voor een ondersteunend netwerk en de coördinatie van de bestaande ondersteuning zijn daarbij belangrijke voorwaarden. Een gezinsplan biedt het gezin houvast om het overzicht én de regie te bewaren.

“

Wij mogen op de locatie van onze organisatie afspraken maken, we mogen bij de mensen thuis afspreken, we mogen desnoods samen op café gaan of een wandeling maken. We mogen daar heel soepel mee omspringen. We mogen met het gezin samenkomen, we mogen de kinderen of de ouders apart ontmoeten, we mogen met partners samenzitten. We hebben heel wat mogelijkheden om samen met het gezin te zoeken naar wat werkt bij dit specifieke gezin.”

(begeleider 1G1P)

.....

“Het is maatwerk. Elk traject kan er een beetje anders uitzien en zal er in de praktijk ook wel telkens anders uitzien. Dat is denk ik heel essentieel voor 1G1P.”

(begeleider 1G1P)

Hoewel de werkwijze in Nederland een belangrijke inspiratiebron is voor de uitwerking van 1G1P in Vlaanderen zijn er enkele verschillen in de opzet van het project. Die vragen extra aandacht bij het vertalen van de methodische benadering naar de Vlaamse context. Zo gaat het in 1Gezin 1Plan Nederland om gezinnen met problemen op verschillende domeinen die al geruime tijd een proces binnen de hulpverlening lopen. Veel van deze trajecten zijn daarom langdurig. Vlaanderen beoogt met het inzetten van 1G1P vooral een snelle aansluiting bij gepaste hulpverlening en richt zich op gezinnen voor wie deze aansluiting moeilijk loopt. Er wordt, in tegenstelling tot het Nederlandse model, uitgegaan van een eerder kort traject naar de juiste hulp: “zo kort als mogelijk, zo lang als nodig”.

Deze nuance in de uitwerking neemt niet weg dat de methodische principes van 1Gezin 1Plan in beide landen gelijkaardig zijn. Dat maakt dat:

Versillen in werking en per casus zijn logisch en zelfs noodzakelijk. Het aanbod moet aansluiten op de specifieke noden van elk gezin, zolang de basisprincipes en doelen gegarandeerd blijven. Empowerment en regie bij het gezin zijn de uitgangspunten in de begeleiding van gezinnen binnen 1G1P. ‘Flexibiliteit’ en ‘aanpassing aan de concrete noden’ staan daarbij centraal. 1G1P zorgt voor een minimaal kader waarbinnen de begeleider de werkwijze zo goed mogelijk afstemt op de noden die zich stellen bij het gezin (Bolt, 2021).

Ondanks de verschillen in organisatie en werkwijze van de samenwerkingsverbanden wijzen de positieve ervaringen van begeleiders, aanmelders en gezinnen naar dezelfde uitgangspunten van 1G1P.

- **De regie bij het gezin**, met de ruimte om te vertrekken van de vragen van het gezin, vormt de rode draad doorheen het begeleidingsproces. Alle betrokkenen noemen die regie een meerwaarde. Begeleiders starten vanuit een generalistische benadering, met aandacht voor vragen op verschillende levensdomeinen.
  - Het betrekken van zowel **het sociale als het professionele netwerk** van het gezin is voor alle betrokkenen een sterke tool om het gezin te ondersteunen. Dat moet wel op maat en op tempo van het gezin gebeuren. Methoden voor het betrekken en coördineren van het netwerk zijn belangrijk, maar mogen de flexibiliteit en het afstemmen op de noden van het gezin niet beperken. Begeleiders geven wel aan dat ze sterk ijveren om het netwerk een rol te geven, ook al is het gezin zelf niet meteen overtuigd.
-

“

Wat is effectief het netwerk betrekken? Is dat echt zeggen: ‘Die personen moeten rond de tafel zitten’? Of kan je door erover te praten mensen inspireren om te zeggen: ‘Ik ga straks misschien mijn zus bellen’? Misschien is dat wel genoeg. Dat is altijd een moeilijk vraagstuk rond netwerken. Voor ons zit het vaak in de kleine dingen. Gewoon een paar keer vragen: ‘Wie zou u kunnen helpen?’ Of aan een mama die het heel moeilijk heeft: ‘Bij wie kan je deze avond terecht?’ Door die vragen te stellen, ben je zelf ook al netwerkgericht aan het werken, zonder effectief te zeggen: ‘We zetten al die mensen rond de tafel.’

(begeleider 1G1P)

2. Methodische principes van 'IG'IP

In de tweede oproep van de Vlaamse overheid lezen we meer inhoudelijke principes die een methodische vertaling kunnen krijgen. De focus ligt op *“kracht- en oplossingsgerichte trajecten waarbij het gezin zoveel mogelijk zelf de regie voert”*. Concreet wil dat zeggen dat “begeleiders vraaggestuurd werken voor gezinnen die aangeven hulp nodig te hebben. Zij vertrekken daarbij van de inhoudelijke noden van het gezin en werken kracht- en netwerkgericht. Ze zetten het gezin centraal in de opmaak van het gezinsplan en betrekken al aanwezige steunfiguren en vertrouwenspersonen. Waar nodig werken ze sterk aanklampend.” (Vlaamse overheid, 2000)

In dit tweede deel focussen we op de methodische uitgangspunten die we terugvinden in de tweede oproep van de Vlaamse overheid. We belichten de betekenis en de achtergronden van de principes, met de Nederlandse methodiek van 1Gezin1Plan³ als basis.

De inhoudelijke principes waar we aandacht voor hebben en apart zullen bespreken, zijn: ‘eigen kracht’, ‘regie bij het gezin’, ‘netwerkgericht werken’ en het ‘gezinsplan’. Maar eerst gaan we op zoek naar het koepelbegrip, de kapstok waar we al deze methodische principes aan ophangen.

---

3 Wanneer we spreken over de Nederlandse methodiek 1Gezin1Plan gebruiken wij de schrijfwijze die we terugvinden in het boek van Bolt (2015). Voor de intersectorale werking in Vlaanderen wordt de term ‘één gezin één plan’ in de tekst afgekort met 1G1P.

“

Veel kracht bij de gezinnen zelf leggen, veel vragen stellen: ‘Hoe doen jullie dat?’ of ‘Hoe zouden jullie dat doen?’ of ‘Hoe kunnen jullie dat beter doen?’ Vragen stellen om hen echt wel de regie te geven, waardoor ze zelf ook minder afhankelijk zijn van mij.”

(begeleider 1G1P)

.....

Op een andere manier te werk gaan, heeft op mij wel een invloed. Veel kracht bij het gezin zelf leggen, wil ook zeggen veel vragen stellen. ‘Hoe doen jullie dat?’ of ‘Hoe zouden jullie dat doen?’ Of: ‘Hoe kunnen jullie dat beter doen?’ Regie betekent evengoed: ‘Waar moet het nu voor u over gaan?’ ‘Wat is nu voor u prioritair vandaag?’ Ik geef echt wel de regie aan het gezin, waardoor het zelf ook minder afhankelijk is van mij.”

(begeleider 1G1P)

Empowerment als overkoepelend paradigma

Wanneer we in de literatuur graven, zien we dat kracht- en netwerkgericht werken al langer ingeburgerd zijn onder de term 'empowerment'. Empowerment kan beschouwd worden als de voorloper van de term 'eigen kracht' (Jansen & Van Hal, 2020). Alle eerder vernoemde methodische uitgangspunten - vraaggestuurd, krachtgericht en netwerkversterkend werken met het gezin als centrum – passen perfect onder deze paraplu.

Van Regenmortel (2018) omschrijft empowerment als volgt: *“Empowerment is een proces van versterking waarbij individuen, organisaties en gemeenschappen greep krijgen op hun eigen situatie en omgeving en dit via een verwerven van controle, het aanscherpen van kritisch bewust zijn en het stimuleren van participatie”*. Uit deze definitie kunnen we afleiden dat empowerment als paradigma een zeer breed denk- en handelingskader vormt, waarbij de nadruk niet alleen ligt op het versterken van de eigen kracht, maar ook op het aanpassen van de omstandigheden die het mogelijk maken dat mensen kunnen participeren (Smulders, Hooghiemstra, & van Nieuwenhuizen, 2018). Dit betekent dat empoweren niet alleen afhangt van het vermogen van het gezin of individu, maar ook van de mogelijkheden en kansen die de omgeving biedt (Ince & Schmidt, 2017).

Binnen het empowermentperspectief is het dus belangrijk om niet enkel naar het individu te kijken bij de benadering van eigen kracht. Zo'n benadering gaat immers voorbij aan de leefomstandigheden en de maatschappelijke situatie van gezinnen. Er moet aandacht zijn voor de inzet en de inspanningen van verschillende actoren: van mensen zelf, van mensen samen, van professionals en van de bredere samenleving (Jansen & Van Hal, 2020). Empowerment is gericht op het grote geheel, op het individu dat altijd een plaats heeft binnen een bredere maatschappelijke context.

Volgens Ince en Schmidt (2017) richt de hedendaagse betekenis van 'empowerment' zich dan weer meer op het individuele niveau. Zij zien empowerment als een veranderingsproces waarbij een individu zijn eigen kracht ontdekt of herontdekt, ontwikkelt, uitbouwt en effectief leert toepassen. Wanneer we deze visie aanvullen met het voorgaande idee dat empowerment focust op 'krachten versterken', komen we dichtbij de doelstellingen die 1G 1P naar voor schuift.

Binnen de Nederlandse methodiek 1Gezin 1Plan is empowerment het doel van de hulp aan gezinnen. Empowerment staat gelijk met het geloof in de eigen mogelijkheden en capaciteiten om het leven positief te beïnvloeden, en de kracht om dat geloof te benutten om controle over het eigen leven te verkrijgen en te behouden (Bolt & van der Zijden, 2021).

Empowerment vraagt om een nieuwe positie voor de zorgvrager

Aan de basis van 1Gezin 1Plan ligt een visie op de rol en de positie van de zorgvragers. Een professional moet de gezinsleden zien als samenwerkingspartners. Het gezin en het gezinsleven vormen het uitgangspunt wanneer we spreken over eigen kracht en 1Gezin 1Plan. De realiteit moet zijn dat een gezin begeleiders betreft bij het gezinsleven, niet andersom (Bolt & van der Zijden, 2021). Deze visie is dan ook een wezenlijk verschil met hulpverlening vanuit het kader van modulering, waarbij een gezin zich moet inpassen in een werkwijze die de hulpverlening aanbiedt.

Empowerment is, zoals Smulders (2018) aangeeft, een taak voor zowel ouders als de hulpverlener. Beiden zijn verantwoordelijk voor het proces. Ouders moeten zich bewust kunnen worden van hun eigen verantwoordelijkheden en mogelijkheden. De hulpverlener dient dit proces te faciliteren. Empowerment groeit volgens Bolt (2021) in de relatie die de hulpverlener ontwikkelt met het gezin. De houding van de hulpverlener is dan ook van groot belang. De hulpverlener moet in staat zijn de ouders gelijkwaardig en op een respectvolle manier te benaderen. Wederzijds respect dient aanwezig te zijn, de hulpverlener moet goed luisteren naar ouders en ze moeten zelf de kans krijgen om keuzes te maken (Smulders, Hooghiemstra, & van Nieuwenhuizen, 2018).

De principes van 1 gezin 1 plan vragen naast een heroriëntatie op de verhouding met cliënten ook om de ontwikkeling van methodisch handelen. Daarbij ligt de focus op vaardigheden, methodes en technieken om de eigen kracht en het probleemoplossend vermogen van gezinnen te versterken. Het gezin is in deze samenwerking een evenwaardige partner (Bolt & van der Zijden, 2021). Deze gezamenlijke grond zorgt volgens Steens (2016) voor een aantal brede, gemeenschappelijke handelingsprincipes zoals vraaggericht, krachtgericht en planmatig werken. De gemeenschappelijke doelstelling is het versterken van de gezinsleden en hun netwerk van steunbronnen, zodat het gezin terug de regie krijgt over zijn eigen leven en de kinderen zich veilig kunnen ontwikkelen in het gezin. Al deze aspecten vinden we ook terug in de tweede Vlaamse oproep.

De eigen kracht van de gezinnen is in de definities van empowerment al meermaals benadrukt. Het is dus maar een kleine stap van empowerment naar eigen kracht.

Van empowerment naar eigen kracht

Bolt (2021) beschrijft het doel van 1Gezin 1Plan als het versterken van de eigen kracht en de zelfregulering van gezinnen, ook bij het tot stand komen van het gezinsplan. De verwachting is dat het werken aan eigen kracht leidt tot duurzame oplossingen en een grotere zelfredzaamheid. De hulp sluit beter aan bij de eigen mogelijkheden van de cliënten en biedt bescherming tegen het ontstaan van (nieuwe) problemen. Meer algemeen draait werken aan eigen kracht rond het kunnen floreren als mens (Ince & Schmidt, 2017).

Gilsing beschrijft eigen kracht als persoonlijk kapitaal. Iedereen beschikt in meer of mindere mate over eigen kracht. Die eigen kracht kan toenemen of afnemen, het is geen statisch begrip. Eigen kracht stelt mensen daarnaast in staat om hun doelen te realiseren. Naargelang de doelen die ze vooropstellen, zullen ze andere krachten aanspreken (Gilsing, Jansma, & Schöne, 2017). Gilsing et al onderscheiden drie dimensies van eigen kracht, die onderling samenhangen:

- 1) een **competentiedimensie** waarbij de vaardigheden, talenten, kennis en ervaring van het individu centraal staan;
- 2) een **motivatiedimensie** met de focus op het geloof in eigen kunnen, motivatie, gevoel van controle en zingeving
- 3) een **sociale dimensie** die betrekking heeft op het sociale netwerk van het individu (Jansen & van Hal, 2020).

Om te achterhalen voor welk doel mensen hun kracht willen inzetten, en wat hen daarbij bekrachtigt of belemmert, is het belangrijk om een beeld te krijgen van iemands drijfveren en geloof in eigen kunnen (motivatiedimensie), van waar iemand werkelijk toe in staat is (competentiedimensie) en van iemands positie, leefomstandigheden en netwerk (sociale dimensie). Deze dimensies van eigen kracht kunnen richtinggevend zijn voor hulpverlening (Van Hal & Jansma, 2019).

Eigen kracht heeft volgens deze auteurs een instrumenteel karakter. Het wordt ingezet voor zelfregulatie en zelfreflectie, daarmee kunnen mensen en gezinnen eigen doelen nastreven (Jansen & van Hal, Werken vanuit 'eigen kracht' is knap ingewikkeld, 2020). Op deze manier is de brug met regie snel gemaakt, maar ook het werken met het netwerk van gezinnen krijgt een plek binnen de sociale dimensie van 'eigen kracht'. Wanneer we eigen kracht ook beschouwen als doelgericht, is het logisch dat die noodzakelijk is om tot een gezinsplan te komen. Werken aan eigen kracht vormt de koepel waar we de methodische uitgangspunten onder samenbrengen: regie in handen geven van het gezin, netwerkversterkend werken en één gezinsplan uitwerken.

“

Anna heeft een dochter en een zoon. Ze leeft gescheiden van de vader van haar kinderen. Om de beurt zorgen zij en haar ex-man een week voor de kinderen. Anna heeft een spierziekte. Een jaar geleden werd ze opgenomen met een zware depressie. Omwille van haar spierziekte zag ze haar eigen toekomst en die van haar kinderen heel somber in. Ze kwam er niet meer toe om zichzelf goed te verzorgen, laat staan haar kinderen. De rommel in huis stapelde zich op. Kortom, de situatie was niet meer leefbaar. Anna sprak zelf uit dat ze zo niet meer verder kon en geen uitweg meer zag.

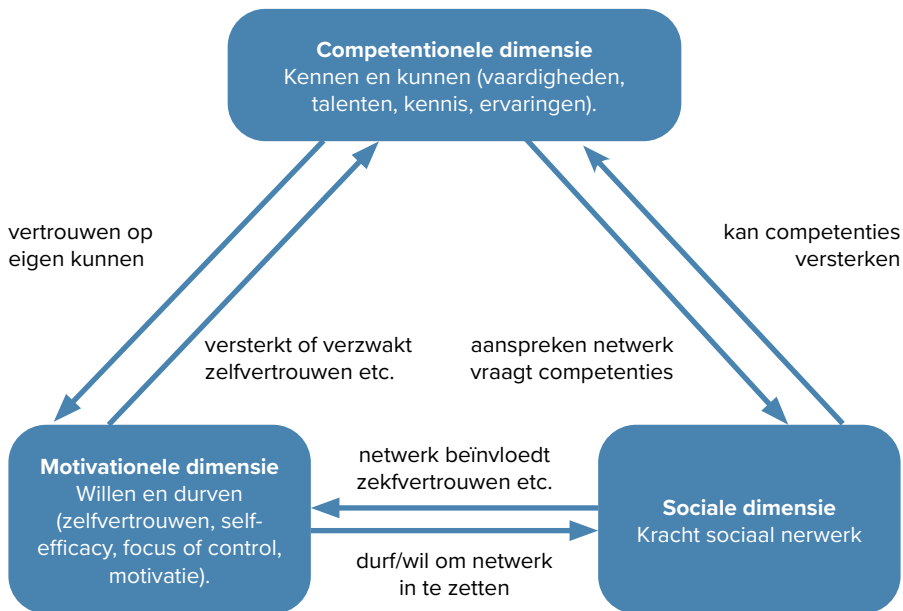
Het eerste contact met Anna was in de psychiatrie. Ze voelde zich enorm gefaald. Door haar op het hart te drukken dat het net heel sterk van haar was dat ze tijdig hulp had gezocht, en, dat die stap zowel haarzelf als haar kinderen ten goede kwam, leek ze te beseffen dat ze wel meer dingen op een goede manier had aangepakt.

Anna botste echter op haar lichamelijke beperking, waardoor ze fysiek niet zo veel meer kon. Ze had wel een heel goed zicht op de levensdomeinen waarbij ze ondersteuning nodig heeft. Dankzij die positieve, oplossingsgerichte benadering zag je haar motivatie groeien om haar leven terug in handen te nemen.

Tegen het vierde bezoek (nog steeds in de psychiatrie) had ze zelf haar informeel netwerk gecontacteerd en geactiveerd. De betrokkenen wilden met plezier een rol opnemen om Anna te ondersteunen. De vraag die ze haar netwerk stelde, was immers duidelijk en afgebakend. Ook hier was het als begeleider fijn om Anna te kunnen bevestigen in de sterkte die ze toonde. Zo kreeg ze plots ook meer draagkracht om dingen op te nemen. Ze trainde zichzelf terug in koken, in opruimen, in activiteiten in huis die haar vroeger onmogelijk leken. Ze raakte ook opnieuw meer en meer betrokken bij de opvoeding van haar kinderen.

Ondanks haar fysieke beperking had Anna best wat mogelijkheden. Bij de levensdomeinen waar ze op haar beperking botste, stelde ze na een tijdje zélf de vraag om hulp. Het was knap om te zien hoe ze doorheen de begeleiding een heel realistisch zelfbeeld ontwikkelde. Je zag haar groeien en haar eigen mogelijkheden zien. Familie, buren en hulpverleners konden er samen voor zorgen dat het weerkeren naar huis vlot kon verlopen. Duidelijke afspraken over wie wat zou opnemen bracht gemoedsrust in het gezin.

Anna behield zelf de regie. Aan de begeleidster stuurde ze ter afronding het volgende bericht: 'Bedankt dat je in mij bleef geloven.'

Figuur 1 (Gilsing, Jansma, & Schöne, 2017, p. 3)

Waarde van deze conceptualisering binnen 1G 1P Vlaanderen?

De conceptualisering van het begrip 'eigen kracht' helpt ons om te kijken naar de belangrijkste principes van de methodiek van 1G1P in Vlaanderen. Tijdens het onderzoek rond 'de implementatie van de samenwerkingsverbanden 1gezin 1plan binnen jeugdhulp' vroegen begeleiders naar een kader voor de invulling van 'regie', 'netwerken' en het 'gezinsplan'. Omdat elke situatie, elk gezin en elke ondersteuning anders is en krachtgericht werken maatwerk vraagt, is het niet mogelijk om hier een eenduidige werkwijze vast te leggen. De conceptualisering van het begrip 'eigen kracht' volgens Gilsing kan een leidraad zijn om vanuit een flexibel aanbod naar de invulling van de richtinggevende principes van 1G1P Vlaanderen te kijken.

De manier waarop de samenwerkingsverbanden eigen kracht vormgeven en inzetten, kan veranderen van casus tot casus. De drie componenten werken immers op elkaar in en beïnvloeden elkaar. In plaats van na te gaan of er voldoende regie is en of de gezinnen voldoende gebruik maken van hun eigen netwerk kunnen we in dit dynamisch model beter kijken welke aspecten van eigen kracht we sterker kunnen benutten of inzetten. Zo kan de inzet van het eigen netwerk leiden tot een verhoogd gevoel van competentie, maar ook het omgekeerde kan waar zijn. De conceptualisering van eigen kracht geeft medewerkers van samenwerkingsverbanden een houvast bij elke individuele casus die ze ondersteunen.

Voorbeeld van REFLECTIE aan de hand van het krachtenmodel – gebaseerd op (Van Hal, L; Jansen, W; Kesselrin, M, 2023)

Eén persoon deelt een casus waarbij het uitgaan van eigen kracht ingewikkeld was of juist positief verliep.

Leidraad:

- Hoe verliep de begeleiding?
- Wie was er betrokken?
- Wat waren de doelstellingen?
- Wat was jouw rol?
- Wat deden anderen?
- Wat was het resultaat?

Neem het model met de dimensies van eigen kracht erbij. Plaats de verschillende aspecten die je net hebt verwoord onder de verschillende dimensies.

Wat ging goed? Vind je hiervoor evidentie in dit model?

Wat zou je volgende keer anders aanpakken? Vind je hiervoor evidentie in het model?

Dit instrument biedt een goede voedingsbodem voor een dialoog over de diversiteit aan casussen. Aan de hand van het krachtenmodel kunnen de begeleiders, al dan niet samen met het gezin, de voortgang van het begeleidingsproces analyseren. Ze kunnen ook bijsturen door te bekijken op welke dimensies ze nog sterker of net minder sterk willen inzetten.

De begeleiders kunnen het krachtenmodel ook gebruiken als reflectietool. Ze kunnen in kaart brengen welke eigen krachten spelen in het proces, hoe die eigen krachten toenemen of afnemen, en welke factoren daar dan een rol in spelen. Die factoren kunnen de samenwerkingsrelatie beïnvloeden. Het betrekken van het netwerk van collega's kan bijvoorbeeld een positief effect hebben op de competentiedimensie: de begeleiders krijgen meer tools mee, die hen dan weer motiveren om deze nieuwe kennis binnen te brengen in een begeleiding.

Voorbeeld van REFLECTIE aan de hand van de basisprincipes van het krachtenmodel – gebaseerd op (Van Hal, L; Jansen, W; Kesselrin, M, 2023)

Eigen kracht...

Is persoonlijk kapitaal: iedereen beschikt over eigen kapitaal, in meer of mindere mate

Reflectie:

Welke eigen krachten zet jij in tijdens je begeleidingen van 1G1P?

Welke krachten zag je bij het gezin in je casus?

Eigen kracht...

Kan toenemen of afnemen: in welke mate iemand beschikt over eigen kracht kan elk moment veranderen

Reflectie:

Heb je al meegemaakt dat jouw krachten als begeleider toenamen of afnamen?

Wat was de oorzaak van die verandering?

Heb je krachten zien toenemen of afnemen in de casus die je voor ogen hebt?

Leg uit? Over welke krachten ging het, en wat was de oorzaak van die verandering?

Eigen kracht...

Stelt in staat tot: de mate waarin iemand beschikt over eigen kracht bepaalt het vermogen om doelen te bereiken

Is doelafhankelijk: de doelen die iemand heeft, bepalen in welke mate iemand eigen kracht nodig heeft

Herken je dit bij jezelf als begeleider (het instrumenteel karakter van eigen kracht)?

En herken je dit in de begeleiding die je voor ogen hebt?

Gilsing (2017) verwijst naar verschillende spanningsvelden. Zo ervaren begeleiders grenzen aan de eigen kracht bij gezinnen. Ook begeleiders van 1G1P Vlaanderen geven aan dat het in de realiteit niet altijd zo eenvoudig is om de regie aan het gezin over te laten. Dit is zeker het geval als het gezin weinig draagkracht heeft, of als de ouders bijvoorbeeld een verstandelijke beperking hebben. Niet iedereen beschikt immers over hetzelfde denk- en doe-vermogen. Je kan dus ook niet verwachten dat iedereen in staat is om plannen te maken, die plannen te vertalen in concrete acties, die acties vol te houden, en met verleidingen en tegenslagen om te gaan. Soms moet er ook erkenning zijn voor wat iemand niet kan. Sommige gezinnen vinden het ook vreemd dat hun begeleiders bepaalde zaken niet van hen overnemen.

Het is voor de begeleiders een zoektocht naar de precieze rol die zij moeten opnemen in de begeleiding. Enkele begeleiders verwijzen naar hun coachende rol, waarin zij het gezin sturen zonder dat de gezinnen daarbij volledig de route bepalen. Anderen verwijzen naar een dubbele rol als coach en begeleider (Van Loon & Melis, 2022).

Samengevat: zelfregie en zelf doelen stellen is niet bij iedere cliënt mogelijk. Soms vragen cliënten gewoon sturing, omdat problemen hen boven het hoofd groeien. Dit conceptueel model geeft daar ook een verklaring voor en geeft handvatten voor de aspecten van eigen kracht die je als begeleider wel kan inzetten (Van Hal & Jansma, 2019).

Vanuit het conceptueel kader 'eigen kracht' gaan we dieper in op de inhoudelijke principes van 1G1P in Vlaanderen.

Eigen kracht als middel om de regie bij het gezin te brengen

Zelfregie is naast zelfredzaamheid en eigen verantwoordelijkheid een van de componenten van eigen kracht (Deniz & Schmidt, 2017). Ook in 1G1P Vlaanderen worden regie geven aan het gezin en krachtgericht werken vaak in één adem genoemd. Begeleiders stellen dat ze alleen regie aan het gezin kunnen geven door gezinnen in hun kracht te zetten, en omgekeerd. Alle begeleiders hebben daarom uitdrukkelijk aandacht voor de krachten in de gezinnen. Vaak versterken ze gezinnen door positieve feedback te geven in het begeleidingsproces (Van Loon & Melis, 2022).

Hoé ze de regie precies voeren en hoe ver die gaat, verschilt van gezin tot gezin. Regievoering door het gezin vraagt altijd maatwerk. Of gezinnen de regie kunnen nemen, hangt sterk samen met de drie dimensies van eigen kracht. De mate waarin een gezin regie wil voeren (motivatiedimensie) of in staat is regie te voeren (competentiedimensie) verschilt sterk. Niet alleen tussen gezinnen, maar ook binnen dezelfde gezinssystemen. Of en hoe gezinnen de regie nemen, is afhankelijk van het gezinslid, de actuele situatie, de trajectfasen of het leefdomein waar het om gaat (Gilsing, van der Hoff, & van Hal, 2018). Regie is bij 1G1P een situationeel begrip. Zo is een goede afstemming tussen alle betrokkenen (sociale dimensie) een belangrijke factor om resultaten te boeken. Een adequate afstemming is als het ware de smeerolie van 1G1P.

De drie dimensies van het eigen kracht-model kunnen een andere invulling krijgen naargelang de doelen en de vragen waaraan de gezinnen werken. Ook de inbreng van de begeleider zal telkens verschillen. Met gezinnen aan de verschillende dimensies van het eigen kracht-model werken, vraagt een houding die gericht is op samenwerking. Die samenwerking is het fundament van 1G1P. De meeste begeleiders 1G1P Vlaanderen geven aan dat de 'regie aan het gezin' start bij het luisteren naar de noden en de vragen van het gezin. Het zijn deze vragen die de richting van het proces aangeven, veel meer dan de vragen van de aanmelder (Van Loon & Melis, 2022). Een samenwerkingsrelatie die vertrekt vanuit dit perspectief zorgt ervoor dat een zorgvrager zich gehoord en begrepen voelt. De professionals moeten de brug slaan naar de belevingswereld van de gezinnen. Ze moeten aansluiting vinden bij de situatie en de vaardigheden van het gezin. De behoeften, vragen en beleving van de gezinsleden zijn leidend doorheen de volledige begeleiding. Alle beslissingen over hulp en samenwerking worden samen met het gezin genomen. De hulpverlener fungeert als coach.

Begeleiders 1G1P Vlaanderen geven aan dat het gezin de doelstellingen bepaalt. Ze werken op het ritme van het gezin, wat het proces soms vertraagt. Dat is anders voor begeleiders in de partnerorganisatie, waar ze sneller de hulpverleningsdoelen formuleren die passen binnen de begeleidingsmodule van de dienst.

“

De begeleider heeft op geen enkel moment de overhand genomen. Het waren ook altijd voorstellen: je kunt daar terecht, ik stel eventueel voor dat te doen. Maar als ik het niet deed of als ik het niet wilde, dan bleef het daar ook bij. De begeleider heeft de juiste instanties doorgegeven waar ik met die vragen eventueel terecht kon. Als ik een vraag had waar zij niet kon op antwoorden, dan zocht ze wel mee uit waar ik eventueel wel met die vraag terecht kon.”

(een vader)

.....

“Het is ondersteuning, maar je hebt niet het gevoel dat je gelijk een blinde geleid wordt. Ze volgen eigenlijk echt wel. Hadden wij andere ideeën gehad, dan weet ik ook zeker dat er andere ideeën waren uitgewerkt. Ze werken echt op onze maat, vind ik. Ik had het niet beter kunnen wensen, echt waar niet.”

(een moeder)

.....

“We gaan naar het gezin met een gezonde nieuwsgierigheid: ‘Vertel maar, vertel maar wat wij voor jullie kunnen doen.’ Ik denk dat die houding gans het traject bepaalt.”

(begeleider 1G1P)

Het gezin formuleert niet alleen de startvraag, ook tijdens het proces wordt voortdurend geluisterd naar de prioriteiten die het aangeeft. Tijdens het begeleidingsproces proberen de begeleiders het initiatief zoveel mogelijk aan het gezin over te laten (Van Loon & Melis, 2022). Ze helpen de gezinsleden om hun capaciteiten maximaal te benutten. De begeleiders 1G1P Vlaanderen bestempelen de regie van het gezin dan ook als de grote meerwaarde van het werk binnen 1G1P. Het is dit principe dat voor velen de begeleiding kleurt en maakt dat deze anders loopt dan ze gewoon zijn binnen hun partnerorganisatie. Dit krachtgericht werken en naast het gezin kunnen staan, is voor hen het sterkste element in de begeleiding (Van Loon & Melis 2023).

Het stimuleren van regie vraagt veel van professionals. Begeleiders worden ook geconfronteerd met belemmerende factoren bij het voeren van de regie: de veiligheid van de kinderen die in het gedrang komt, de moeilijkheid om een goede inschatting te maken van de situatie en de juiste vaardigheden die soms ontbreken. Het is vaak zoeken naar de ondersteuning die professionals moeten geven om die belemmerende factoren te overstijgen (Gilsing, van der Hoff, & van Hal, 2018). Het is belangrijk dat de begeleiders kunnen rekenen op training en ondersteuning (Bolt & van der Zijden, 2021) (Gilsing, van der Hoff, & van Hal, 2018).

“

Zij hebben de school en de ouders aangeschreven met de vraag van: 'Deze ouders hebben een problematiek en hebben ook kindjes met een beperking. Zouden jullie eventueel bereid zijn om te carpoolen, om hulp aan te bieden, om eten aan huis te brengen, of dat soort dingen, mocht deze familie het nodig hebben?' Het merendeel heeft daar positief op gereageerd. Er zijn ook ouders die gewoon gereageerd hebben dat ze geen hulp kunnen bieden, maar wel een luisterend oor en dat we gewoon mogen bellen. Er zijn ook onmiddellijk een heel aantal ouders geweest die specifieke dagen en uren hebben doorgegeven waarop zij konden rijden of konden bijspringen. Wij stonden daar eigenlijk van te kijken. We zijn langs beide kanten van de familie de oudste kinderen uit het nest en wij moesten vroeg volwassen worden. Wij mochten dus nooit hulp vragen. Wij moesten onze plan trekken. 1Gezin1Plan merkte op dat wij niet echt een hulpvraag durfden te stellen aan anderen, omdat we toch het idee hadden dat het antwoord 'nee' zou zijn. Nu hebben we die hulpvraag wel durven stellen, aan vreemden dan nog, en grappig genoeg geven die wel hulp. Zo hebben we nu een lijst van mensen die we kunnen bellen, een aantal mensen die we kunnen contacteren mocht het echt niet gaan."

(ouders)

Het netwerk als component van eigen kracht

Het netwerk krijgt aandacht binnen de sociale dimensie van eigen kracht. Deze dimensie beïnvloedt ook de andere dimensies. De sociale dimensie van eigen kracht heeft betrekking op de mensen die invloed hebben op iemands kracht. In hoeverre deze dimensie ontwikkeld is, hangt heel erg samen met het aanwezige sociale netwerk. Dit netwerk kan een positieve of een negatieve invloed hebben op het ontwikkelen van iemands kracht (Van Hal & Jansma, 2019).

Een steunend netwerk heeft een beschermende functie voor kinderen en ouders. Grootouders, vrienden, collega's, burens en leden van de gemeenschap vervullen een belangrijke rol bij de praktische en emotionele ondersteuning van de gezinnen. Als het sociale netwerk een goed beeld heeft van hoe een gezin functioneert, kan het helpen om grote problemen en escalaties te voorkomen. De beschermende functie van het sociale netwerk is nog belangrijker bij gezinnen die kampen met omstandigheden die de kans op kindermishandeling, misbruik en verwaarlozing vergroten (Bolt & van der Zijden, 2021). Begeleiders 1G1P Vlaanderen geloven dat de veranderingen die ondersteund worden door een netwerk - in het bijzonder het sociaal netwerk - duurzamer zullen zijn. Door het inzetten van het netwerk bouwen ze aan een 'ondersteunende structuur', die ervoor zorgt dat het gezin niet alles alleen moet dragen. Dat netwerk vergroot de kans dat gezinnen verder kunnen, al dan niet met (professionele) hulp. Het gezin voelt zich tijdens de gesprekken ook beter als het zich ondersteund weet door een netwerk. Het netwerk is een middel om de doelen van het gezin te bereiken, gezinnen vooruit te helpen en de ondersteuning aangenaam te maken. Een begeleider geeft aan dat het op dat moment niet uitmaakt of het gaat om het professioneel of sociaal netwerk, zolang het gezin dit netwerk maar ziet als ondersteuning (Van Loon & Melis 2022).

Als begeleider is het dus nodig om belangrijke anderen in beeld te brengen. Dit kan door vragen te stellen of de juiste methodieken in te zetten (Van Hal & Jansma, 2019). Begeleiders 1G1P Vlaanderen vertellen dat het betrekken van het netwerk deel uitmaakt van de missie/visie of van de pijlers waarop hun werking 1G1P steunt. In de meeste samenwerkingsverbanden is de aandacht voor het netwerk al van bij de start ingebouwd. In een aantal samenwerkingsverbanden wordt de vraag of er andere mensen betrokken zijn standaard opgenomen bij de aanmelding. Voor anderen is dit een aandachtspunt tijdens of kort na het kennismakingsgesprek met het gezin (Van Loon & Melis, 2022).

De methodiek van 1Gezin 1Plan in Nederland spreekt over een samenwerking in drie ringen wanneer het gaat over netwerkgericht werken.

De eerste ring van de samenwerking betreft het gezin. Gezinsgericht werken betekent dat een persoon, een kind, een ouder altijd beschouwd wordt als onderdeel van een groter geheel, een systeem. Je kijkt dus door de bril van de systeembenadering en je hebt oog voor de wederzijdse beïnvloeding tussen de gezinsleden. De focus ligt op het versterken van de krachten van alle gezinsleden (Bolt & van der Zijden, 2021).

“

De kracht en het mooie van het netwerk is dat het dingen durft zeggen die hulpverleners vanuit hun rol of mandaat vaak niet kunnen benoemen, tenzij dan heel verbloemd. Terwijl het netwerk echt de taal van het gezin gebruikt en het gezin ook durft aan te spreken over wat er misloopt. Hulpverleners zijn vaak op hun hoede. Het mooie is, als het netwerk van het gezin erbij is, dat het ook echt gaat over de doelen van het gezin en niet de doelen van de hulpverleners. Het kan goed zijn dat de hulpverlener vindt dat 'bij dit gezin dit en dat moet gebeuren'; terwijl het gezin en het netwerk zoiets hebben van: 'Nee, dit heeft nu prioriteit en hier moeten we voor gaan.' Dus het netwerk vormt wel een mooie aanvulling en meerwaarde."

(begeleider 1G1P)

.....

"Dan zijn we eigenlijk beginnen uitzoeken hoe ik een netwerk hier kan bouwen. Ik heb hier geen familie. Mijn vrienden wonen allemaal ver weg. Ja, we hebben twee of drie keer, uiteindelijk dan, na veel gesprekken met de begeleidster 1G1P, een soort rondetafel gehad. Ze zeiden, denk eens na over mensen die u nauw aan het hart liggen. Soms hebt ge zo eens een reminder nodig wie dat er wél allemaal is. Dat gesprek heeft wel heel wat dingen in gang gezet."

(een alleenstaande moeder)

.....

"Dat is natuurlijk het ideaalbeeld, dat wij afronden met een heel netwerk rond een tafel, maar dat is in de praktijk niet altijd zo. Soms zijn die vragen veel complexer of veel specifieker op een bepaald thema, of spelen andere dingen, zoals trauma's rond het eigen netwerk. Als we er moeilijk door geraken, gaan we dat ook niet forceren. Soms heeft het betrekken van een netwerk meer tijd nodig. Maar op één of andere manier is het netwerk wel altijd betrokken. Het kan zijn dat ze niet mee aan tafel zitten, maar we kunnen altijd vragen van "hoe denkt uw vriendin hierover?"

(begeleidster 1G1P)

De tweede ring staat voor de samenwerking met het netwerk: familie, vrienden, burens,... Het netwerk kan bijdragen aan het probleemoplossend vermogen van de gezinnen. Hulpverleners zijn slechts tijdelijk aanwezig in het gezin, het sociale netwerk blijft ook beschikbaar wanneer de hulpverleners weg zijn (Bolt & van der Zijden, 2021).

De derde ring bestaat dan uit de professionals en de organisaties die het gezin ondersteunen. Wanneer meerdere hulpverleners betrokken zijn, is het belangrijk dat ze goed samenwerken. Dat lukt het best wanneer er ook onder de professionals een loyaliteit ontstaat, waarbij samenwerking belangrijker is dan verschillen in visie, werkwijze en gewoontes (Bolt & van der Zijden, 2021).

De samenwerkingsrelatie die de begeleider met het gezin ontwikkelt, bepaalt de vorm en inhoud van de samenwerking met het sociale netwerk. De meeste begeleiders in Vlaanderen geven aan dat ze die samenwerking op het tempo van het gezin bespreken. Het vertrouwen dat het gezin stelt in de begeleider is hierbij een belangrijk aandachtspunt. Ook de samenwerking met de professionals rond het gezin werkt alleen als vragen, doelen en kwaliteiten van alle gezinsleden centraal staan (Bolt & van der Zijden, 2021).

De samenwerking tussen het netwerk van een gezin en het team professionals vraagt maatwerk. De behoeften, omstandigheden, capaciteiten en doelen van het gezin zijn leidend voor het handelen van de professional. Begeleiders in Vlaanderen geven aan dat het moment waarop ze het netwerk van het gezin betrekken bij de begeleiding afhangt van de noden en de bereidheid van het gezin. Er zijn dus grote verschillen per casus en elke samenwerking is uniek. De begeleiders vertrekken altijd van wat voor het gezin belangrijk is, welke doelen het stelt en wat er nodig is om die doelen te behalen. Het gezin bepaalt of, hoe en welk netwerk betrokken wordt. Dat maakt dat 'het betrekken van het netwerk' niet volgens een standaardmethode gebeurt, maar bij elke begeleiding op maat van het gezin wordt ingevuld. Daarom kan er geen protocol zijn. Het advies aan hulpverleners is om creatief om te gaan met middelen en methodieken (Bolt & van der Zijden, 2021).

Omwille van het belang van netwerkgericht werken, leggen enkele samenwerkingsverbanden bij de opstart vaste procedures vast. Ze organiseren bijvoorbeeld binnen de maand een netwerkoverleg of ze maken standaard een genogram op. Toch blijkt een vaste werkwijze in de praktijk niet altijd de meest aangewezen weg. Omdat de regie van het gezin en het maatwerk centraal staan, verwijzen begeleiders juist naar het belang van een flexibel kader rond netwerkversterkend werken. De vrijheid om de werkvorm in te vullen volgens de noden van het gezin maakt dat ook begeleiders creatief moeten zoeken naar de gepaste werkwijze. De verschillen bestaan niet alleen tussen de samenwerkingsverbanden, maar evenzeer binnen één samenwerkingsverband, afhankelijk van de noden van elk gezin.

Malika is psychisch heel kwetsbaar en staat alleen in voor de opvoeding van 6 kinderen. De insteek voor 1G1P was een aanmelding vanuit het CLB voor het jongste zontje. De school was ongerust over het reilen en zellen binnen het gezin.

Er was al wel wat hulpverlening actief rond het gezin. Op de school van de andere kinderen was er een leefgroep- en een contextbegeleider betrokken. Voor een van de andere kinderen keek pleegzorg mee. Er kwam huishoudhulp om Malika te ondersteunen. Het OCMW zorgde voor ondersteuning rond het financiële luik.

De school toonde zich bezorgd over het sociaal-emotioneel welbevinden van de jongste zoon. Bij het eerste bezoek bleek echter dat er ook zorg nodig was op andere levensdomeinen. Er was al heel wat hulpverlening aanwezig, maar Malika gaf aan dat ze door de bomen het bos niet meer zag. Ze wist niet welke hulpverleners haar en haar gezin op welk domein konden ondersteunen. Tegelijk vond ze het belangrijk dat er voor haar kinderen een voldoende groot netwerk aanwezig was, omdat ze zelf geïsoleerd door het leven ging.

Door het netwerk rond het gezin visueel in kaart te brengen, werd duidelijk welke hulpverleners een rol speelden. Ook in het informele netwerk waren er wel wat contacten met een buurvrouw, de oma, de huishoudhulp die meerdere rollen opnam, en een meisje uit de buurt dat voor huiswerkbegeleiding zorgde voor de 3 jongste kinderen.

Malika had echter het gevoel dat al deze diensten over haar hoofd beslisten en dat zij weinig betrokken was bij die beslissingen. Het deed haar dan ook deugd om samen de tijd te nemen om alles op een rijtje te zetten. Dat ze inspraak had en dat we haar tempo volgden, deed haar groeien.

De volgende stap was het netwerk rond de tafel te krijgen. In tijden van corona was dat geen simpele klus. Hier zijn dan ook veel telefonische contacten aan vooraf gegaan. Als ondersteuner vanuit 1G1P heb ik daarin mijn rol kunnen spelen. Ik volgde het tempo van de moeder. Voor de andere hulpverleners lag dat tempo laag, maar zij kreeg meer vertrouwen en voelde dat ze zelf meer kon beslissen. Na enkele maanden was ze klaar voor een netwerktafel.

In september lukte het dan ook iedereen rond de tafel te krijgen, zowel het formele als het informele netwerk rond het gezin waren aanwezig. Ik heb op vraag van Malika het overleg voorgezeten, maar ik zat naast haar en vertolkte haar stem. We zijn tot een mooie afstemming gekomen, waarbij iedereen ongerustheden kon verwoorden en waarbij we samen naar oplossingen zochten. Op het einde van dit overleg was klaar en duidelijk wie waarvoor verantwoordelijk was.

En Malika? Die was supertevreden. In het visuele plan hebben we een tafel getekend met alle betrokkenen eromheen en de verantwoordelijkheden die ze hadden opgenomen. Op deze manier kwam er een helder overzicht. Malika had de regie en wist wanneer ze waar terecht kon.

Begeleiders zijn ervan overtuigd dat het installeren van een sterk netwerk een belangrijk uitgangspunt is in 1G1P, maar geven wel aan dat het bij sommige gezinnen een moeilijke opdracht is. De grootste uitdagingen zitten bij gezinnen die weerstand vertonen tegen het betrekken, verbreden of activeren van het netwerk. Vaak zien ze andere noden als grotere prioriteiten.

Het is daarnaast moeilijk om netwerken te betrekken waarbinnen conflicten leven. Ook wanneer het netwerk eerder beperkt is of vaak wisselt, stelt dit de begeleiders voor een uitdaging. De hulp van een dienst die specifiek gericht is op netwerkversterkend werken kan hierbij ondersteuning bieden. Een begeleider verwijst naar ondersteuning van 'BurgerAanZet'⁴.

---

⁴ BurgersAanZet is een samenwerkingsverband van 4 vrijwilligersorganisaties die expertise hebben opgebouwd rond het opzetten van zorgzame initiatieven van burgers naar burgers. Zij leggen zich toe op het versterken van het persoonlijke netwerk.

“

Gezinnen zien hun eigen proces opnieuw op papier. Dat doet wel wat. Soms zijn ze echt verrast als ze zien waar ze van komen. Op dat moment merk je ook heel fel dat het hele proces hen toch ook heeft meegepakt. Het schept duidelijkheid, het geeft mensen een goed gevoel om te kijken welke stappen ze al gezet hebben. In een begeleiding zien ze die stappen of die vooruitgang soms zelf niet. Het plan geeft hen dus trots over wat ze doen. Maar het helpt hun ook om vooruit om te kijken: waar staan ze nu en waar zijn ze gestart? En het maakt het voor het professioneel netwerk ook gemakkelijker dat ze iets tastbaars in hun handen hebben.”

(een begeleider 1G1P)

.....

“Het gezinsplan creëert helderheid, wat ik zelf een grote meerwaarde vind. Ik merk bij gezinnen dat er vaak chaos is en dat er veel vragen zijn op verschillende levensdomeinen, waardoor ze eigenlijk door de bomen het bos niet meer zien. Dat plan zorgt wel voor visuele structuur en helderheid. Niet alleen voor het gezin, maar ook voor anderen, zoals hulpverleners, mensen uit het netwerk en ikzelf.”

(begeleider 1G1P)

Het gezinsplan focust op doelen stellen

Als we inzoomen op de conceptualisering van het begrip eigen kracht, dan kunnen we stellen dat mensen in staat zijn om eigen doelen te formuleren wanneer de verschillende dimensies van eigen kracht in voldoende mate aanwezig zijn. Dit hebben we eerder besproken onder regie en het is ook het uitgangspunt voor het gezinsplan. In dat plan komen alle principes samen. Het geeft de evolutie weer die het gezin doormaakt van bij start tot de afronding van de begeleiding. Het gezinsplan kan ook een belangrijke rol spelen bij de overdracht van de begeleiding.

Samen met het gezin (en het netwerk) proberen de begeleiders 1G 1P om heldere doelen op te stellen, die de wens tot verandering weergeven. Het plan helpt dus om een overzicht te brengen in de doelstellingen die op dat moment van belang zijn, binnen het kader van een kortdurend traject. Tijdens het laatste gesprek zullen sommige samenwerkingsverbanden het gezinsplan nog eens overlopen met het gezin. Het plan hoeft daarvoor niet afgewerkt te zijn, het is vooral een werkinstrument.

De **sociale dimensie** binnen het plan wordt meteen duidelijk. Een gezinsplan is een beknopte omschrijving van de doelen van het gezin. Het geeft aan welke mensen, zowel uit het sociale netwerk als uit het professionele netwerk rond het gezin, welk aandeel gaan hebben in het behalen van die doelen. Het gezinsplan is een middel om houvast en overzicht te bieden (Bolt & van der Zijden, 2021). Het fungeert volgens Bolt als een overkoepelend en verbindend overzicht voor de zorgplannen van de verschillende hulpverleners die betrokken zijn. Het accent ligt op de afspraken bij het samenwerken met hulpverleners en andere betrokkenen, ongeacht of dit tot stand is gekomen na een rondetafelgesprek of via afzonderlijke contacten met de betrokkenen.

De begeleiders in Vlaanderen geven aan dat het gezinsplan een middel is om de samenwerking met het gezin en met andere diensten transparant te houden. Wanneer gezinnen hun toestemming geven, kunnen de begeleiders het plan ook delen met het netwerk. Deze gedragenheid tussen gezin en netwerk en de transparantie zijn belangrijke pluspunten.

Het gezinsplan zorgt dus voor focus om doelgericht aan de slag te gaan. Het geeft duidelijkheid, de gezinnen hebben een beter zicht op welke stappen ze al gezet hebben. Daarnaast helpt het plan hen ook om vooruit te kijken.

Ook voor de begeleiders is het gezinsplan een leidraad. Ze geven aan dat het plan nooit een doel op zich kan zijn. Het hele proces om samen met het gezin tot een plan te komen en het formuleren van de doelen is zeker zo belangrijk als het uiteindelijke gezinsplan. Omdat het plan mee richting geeft aan het proces is het zowel doel als middel. Het is een middel om tijdens de begeleiding van 1G1P meer regie van het gezin te stimuleren, om aandacht te hebben voor de doelen van het gezin en voor de verschillende dimensies om die doelen ook te realiseren. Het is een doel omdat gezinnen dankzij het eigen plan de regie over het hulpproces behouden, ook na de ondersteuning van de 1G1P begeleider.

Bij het opstellen van het gezinsplan zien we ook linken met de **competentiedimensie** van het eigen kracht-model (zie deel 2). Omdat eigen kracht kan verschillen naargelang de geformuleerde doelen moeten begeleiders bij het ontwikkelen van het gezinsplan rekening houden met verschillende dimensies. Het eigen kracht-model zegt dat de mate waarin iemand beschikt over eigen kracht (zie de verschillende componenten) het vermogen bepaalt om doelen te bereiken. Maar het model is op zich ook doelafhankelijk. De doelen die iemand heeft, bepalen immers in welke mate iemand eigen kracht nodig heeft (Van Hal & Jansma, 2019) (Gilsing, Jansma, & Schöne, 2017). Het is tweerichtingsverkeer.

Als begeleider is het dus belangrijk om aan te sluiten bij de competenties en vaardigheden van ouders en kinderen. Het is nodig om na te gaan wat goed gaat en waar de kwaliteiten van ouders en kinderen liggen, maar het is ook belangrijk om aandacht te hebben voor hun kwetsbaarheid. Zo bouw je een vertrouwensrelatie uit. Goed luisteren naar cliënten, hun vragen en bekommernissen serieus nemen, en positieve zaken benoemen, zijn de sleutels in het tot stand komen van die relatie (Van Hal & Jansma, 2019).

Aandacht hebben voor de **motivatiedimensie** betekent ook starten bij de situatie die volgens de ouder het vertrekpunt vormt voor de ondersteuning. De eenvoudige vraag 'Hoe gaat het met je?' kan daarbij cruciaal zijn. Het is belangrijk dat de professional aansluit bij de gezinsleden en hun leefwereld (Van Hal & Jansma, 2019).

In de Vlaamse praktijk zal het moment waarop het gezinsplan uitgewerkt wordt daarom ook variëren van gezin tot gezin. Vaak wordt het plan al van bij de start opgesteld, maar die timing lijkt niet dwingend. Veel heeft te maken met de helderheid van de hulpvraag bij de start. Soms duurt het even voor de begeleiders en de gezinnen die vraag scherp genoeg krijgen. Het formuleren van de doelen volgt het ritme van het gezin (Van Loon & Melis, 2022).

Wat betekent dit voor de vorm van het gezinsplan?

Het Nederlandse model omschrijft het doel van de begeleiding 1G1P als volgt: 'een helder plan op te stellen dat een gezin zo snel mogelijk in staat stelt op eigen kracht verder te kunnen'. Het vertrekt van een uitgewerkte structuur van het gezinsplan. Die structuur is gekoppeld aan een strikte methodiekomschrijving en een duidelijk afgebakende doelgroep, '*gezinnen die te maken hebben met meerdere hulpverleners of instanties*' (Bolt, 2011 p11.).

De doelstellingen en de doelgroep van 1G1P Vlaanderen verschillen van die in Nederland. De samenwerkingsverbanden 1G1P in Vlaanderen zullen dan ook op zoek moeten naar eigen accenten en een eigen invulling van het gezinsplan. De omschrijving van dit plan hangt uiteraard nauw samen met de omschrijving van de doelstelling en de werkwijze van 1G1P. Zolang die open en flexibel zijn, blijft ook de invulling van het plan open en flexibel.

In het Nederlandse voorbeeld kent het gezinsplan vier duidelijke onderdelen:

- Gezinsdoelen: gegevens van de gezinsleden en de belangrijkste doelen die zij met het plan willen bereiken.
- Betrokkenen: gegevens van mensen uit het netwerk, en van hulp- en dienstverleners die samenwerken met het gezin. In dit luik van het gezinsplan wordt ook vastgelegd hoe de onderlinge afstemming is geregeld, en wordt in een afsprakenlijst genoteerd welke partner wat wanneer doet.
- Evaluatie: in de evaluatie worden de knelpunten van de begeleiding genoteerd.
- Vervolgafspraken: tenslotte worden in gezinsplan de vervolgstappen beschreven aan de hand van de oorspronkelijke en eventueel nieuw geformuleerde doelen.

Uit het Vlaamse onderzoek blijkt dat uiteenlopende aspecten een plaats krijgen in de gezinsplannen: hulpvraag, krachten, zorgen, doelen en netwerk. Afhankelijk van het traject kunnen ook nog andere items opgenomen worden. Verschillende levensdomeinen krijgen een plaats in het gezinsplan. Dat vermeldt welke acties ondernomen worden, welke partner welke actie opneemt en wanneer de gezinnen het doel proberen te bereiken. Het gezinsplan volgt het tempo van het gezin.

De vorm van het gezinsplan kan verschillen. De sleutel hierbij is opnieuw dat begeleiders werken op maat van het gezin. Het plan moet dynamisch zijn, het mag niet statisch blijven. Het gezinsplan staat zeker niet altijd op papier. Verschillende begeleiders noemen veel verschillende voorbeelden van de vorm waarin ze gezinsplannen opmaken: flappen, online tool, Whatsapp-groep, bezoeksverslagen, tekeningen, foto's, filmpjes, 3-kolommenmodel, digitaal plan,.... Belangrijk is dat het gezin vlot toegang krijgt tot het gezinsplan en het goed kan opvolgen.

Een aantal samenwerkingsverbanden stellen een sjabloon ter beschikking dat inspiratie geeft voor het opstellen van een gezinsplan. Dit sjabloon lijkt niet dwingend te zijn. Begeleiders noemen het een goede houvast, maar proberen het te hertalen op maat van het gezin. In dat opzicht lijkt het gezinsplan niet enkel afhankelijk te zijn van de noden van het gezin, het krijgt ook vorm door de stijl die de begeleider hanteert.

Voorbeelden van gezinsplannen

Van vast sjabloon naar illustratie op maat

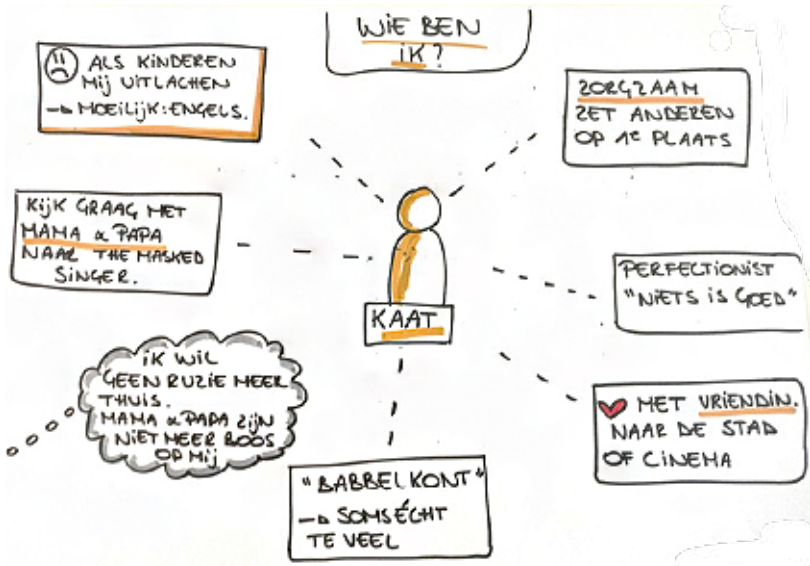
Hieronder staat een voorbeeld van een gezinsplan uit één van de samenwerkingsverbanden. Er wordt vertrokken vanuit een sjabloon, daarna wordt dit gepersonaliseerd door illustraties op maat van het kind en het gezin.

Belangrijke anderen in dit plan zijn:

AANGEMELD KIND/JONGERE	
✓ Naam	Kaat Brouwers
OPVOEDINGSVERANTWOORDELIJKE 1	
✓ Naam	Sara
OPVOEDINGSVERANTWOORDELIJKE 2	
✓ Naam	Jef
NAAM AANMELDER:	CLB
NAAM GEZINSCOACH:	
DATUM AANMELDING	
DATUM OPSTART	
DATUM EINDE	

NAAM	RELATIE	GEGEVENS
Laura	Zorgjuf	
Mevrouw Knapen	Leerkracht Nederlands	
Tante Betty		
Oma	Langs mama	
Moeke	Langs papa	

Foto bij de start

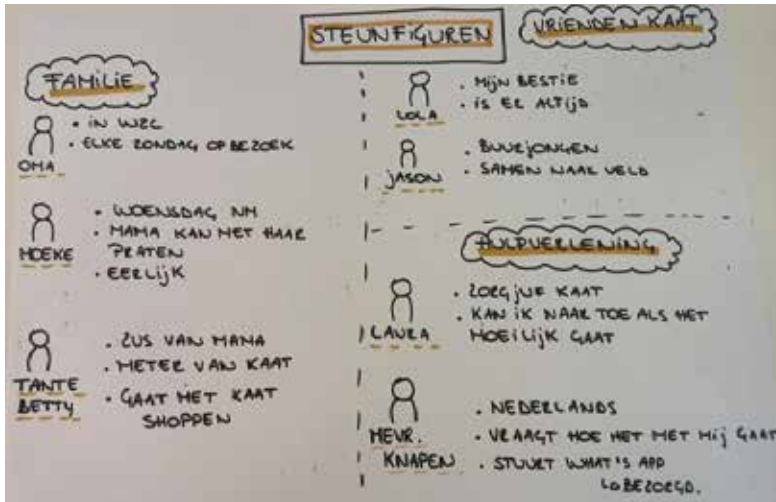

“

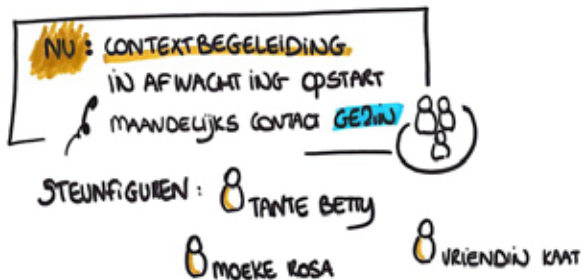
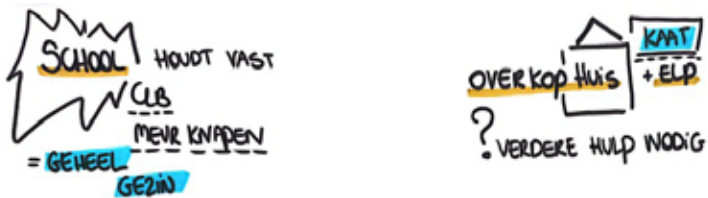
Wat ik zelf meestal doe, is het gezinsplan visueel op flappen uitwerken. Wij gebruiken ook een online tool, maar daar moet het gezin wel aangeven of dat iets voor hen is. Maar het plan is dus altijd eerst en vooral op maat van het gezin. Er zijn gezinnen die een WhatsApp-groep hebben en daar in het begin in opsommen wat hun actiepunten of hun doelen zijn, om daar dan met hun netwerk in verder te gaan.”

(begeleider 1G1P)

Wie is belangrijk voor ons? Bij wie kunnen wij terecht?

De afspraken in het plan

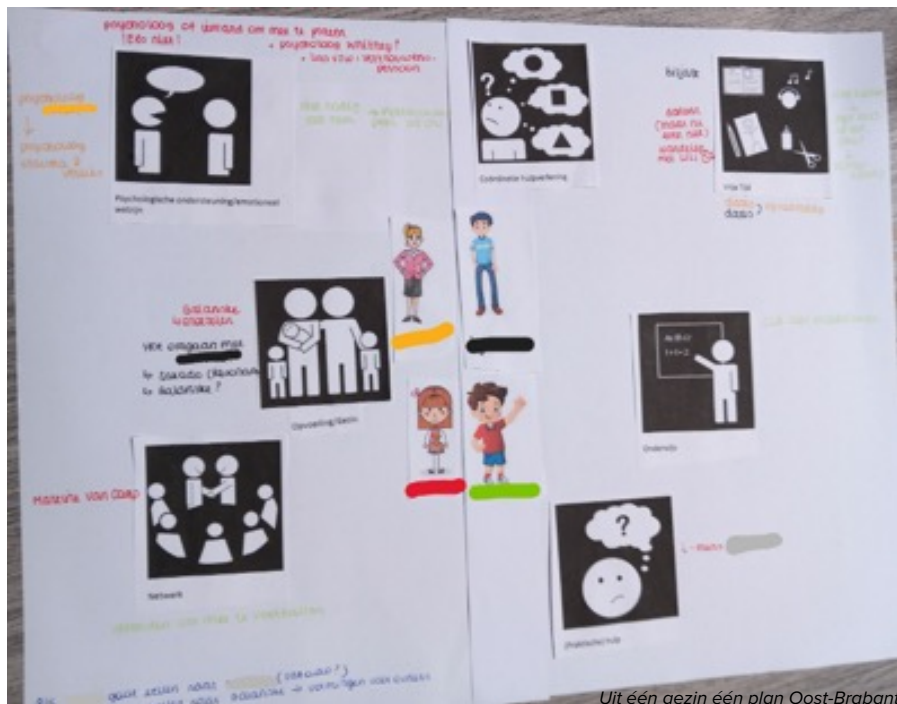

Fragment uit plan van 1sgezind

Een plan op maat van kinderen.

In dit gezin woont een kind met een beperking. Het was voor haar niet altijd makkelijk om te volgen waar 1G1P mee bezig was. Vandaar is de begeleidster met het gezin samen op zoek gegaan naar hoe het voor haar wel verstaanbaar en tastbaar kon zijn. Dit is het resultaat:

3. 1G1P: een interprofessioneel team

Naast de specifieke methodische uitgangspunten geeft de Vlaamse overheid de werking van 1G1P een bijzondere plaats binnen de integrale jeugdhulp. In de eerste oproep noemt ze 1G1P als een uitbreiding van de rechtstreeks toegankelijke hulp. Niet als dienst met een extra hulpverleningsaanbod, maar als schakel om het gezin te begeleiden naar de juiste hulp of te ondersteunen terwijl het wacht op gepaste hulp. Daarom worden gezinnen niet doorverwezen, maar 'overgedragen' naar 1G1P, dat hen '*vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid*' zo snel mogelijk begeleidt naar gepaste hulp.

Begeleiders binnen 1G1P geven aan dat deze bijzondere opdracht een andere rol vraagt dan de rol die ze opnemen in hun partnerorganisatie. Zij zien de begeleiding binnen 1G1P als complementair aan de bestaande hulpverlening en willen de verantwoordelijkheid blijven delen met andere hulpverleners. Daarom noemen begeleiders zichzelf geen 'hulpverleners', maar zien zij zich eerder als procesbegeleiders op twee verschillende domeinen.

- 1) Ze begeleiden het proces waarbij het gezin de regie sterker zelf in handen kan nemen. Begeleiders zien zichzelf in die rol vooral als generalisten die flexibel inspelen op de vragen en noden van het gezin. Zij verbinden het gezin met hulpverleners of met mensen uit het sociale netwerk, die ondersteuning kunnen bieden op verschillende levensdomeinen.
- 2) Ze zijn netwerkcoaches die het proces van afstemming en verbinding met ondersteuners begeleiden. Zij staan in voor de regie bij het afstemmen van het hulpaanbod.

“

De procesbegeleider richt zich op het proces om het einddoel te bereiken, hij coacht de cliënt om zelf de nodige stappen te zetten. Netwerkgerichte gespreksvoering staat centraal in de werkwijze.”

(Uit de focusgroep met begeleiders)

Op beide domeinen is het werken vanuit, of samen met, een interprofessioneel team een belangrijke voorwaarde (Van Loon & Melis, 2022).

<p>Begeleiden vanuit een generalistisch perspectief</p>	<p>Regisseur van de samenwerking tussen ondersteuners</p>
<p><i>Begeleiden van het proces waarbij het gezin de regie sterker zelf in handen kan nemen.</i></p>	<p><i>Begeleiden van het proces van afstemming tussen hulpverleners of met mensen uit het sociale netwerk die ondersteuning bieden.</i></p>
<p>Begeleiders 1G1P starten vanuit de vragen van het gezin en gaan in op de levensdomeinen die het gezin prioritair vindt. Gezinnen kennen naast opvoedingsproblemen ook moeilijkheden op domeinen als werk, financiën, wonen, gezondheid, verblijf, taal,...</p> <p>Binnen een interprofessioneel team is de ondersteuning van collega's met kennis van meerdere andere levensdomeinen een grote en noodzakelijke meerwaarde.</p>	<p>De veelheid en complexiteit van noden belemmeren een vlotte aansluiting op het hulpaanbod. Gezinnen kunnen niet doorverwezen worden naar één werking. Er is nood aan het afstemmen van verschillende hulpvormen en aan het samenbrengen van deze hulp in één duidelijk plan voor het gezin. Als netwerkcoach zal de begeleider de samenwerking van de verschillende professionele hulpverleners met en rond het gezin faciliteren.</p>
<p>Ondersteund door een interprofessioneel team</p>	<p>Interprofessionele samenwerking rond het gezin</p>

Dat begeleiders binnen 1G1P op zoek zijn naar een duidelijk kader voor hun nieuwe rol blijkt ook uit de variatie aan benamingen die de verschillende samenwerkingsverbanden gebruiken om de rol te vatten. Ze spreken over 'gezinscoach', 'verbindingsmedewerker', 'procesbegeleider',... In deze verschillende benamingen herkennen we de uitgangspunten van 1G1P. Zo willen begeleiders met de term 'gezinscoach' vooral verwijzen naar het krachtgericht werken en de ondersteunende rol om het gezin zelf de regie te laten nemen. De 'verbinders' of 'verbindingsmedewerkers' verwijzen eveneens naar dit krachtgericht ondersteunen en leggen het accent op de noodzakelijke verbindingen tussen gezinsleden onderling en een breder ondersteuningsnetwerk. Ook de 'procesbegeleiders' willen met hun naam duidelijk maken dat zij niet gaan werken aan de oplossing van de problemen op zich, maar dat zij het gezin vooral gaan steunen om antwoorden te vinden op hun vragen.

De verschillende benamingen verwijzen naar de drie invalshoeken binnen het 'krachtenmodel' dat werd voorgesteld in deel 2: de professional als een 'procesbegeleider' die de krachten van het gezin versterkt door het gezin te 'coachen' en te motiveren om zijn krachten in te zetten en 'te verbinden' met een ondersteunend netwerk (Van Loon & Melis, 2022).

“

We hebben een holistische kijk. Ik denk dat wij als organisatie breder kijken. Niet alleen naar de psychologische kant, maar ook naar de context, het netwerk,... Door verschillende elementen te betrekken, krijg je een completer zicht op de situatie.”

(begeleider 1G1P)

.....

Wij werken heel hard op maat. Als je vast gaat houden aan bepaalde strategieën en aan bepaalde doelen, dan maak je het jezelf het niet altijd gemakkelijk in je traject. Onze gezinnen zijn zo divers dat je niet met een vast stramien kunt werken.

(begeleider 1G1P)

Een generalistische benadering om op maat van het gezin te werken

Een eerste invalshoek van de rol als procesbegeleider (linker kolom) steunt op het generalistische perspectief dat de begeleider hanteert. Begeleiders 1G1P komen meestal uit een specialistische begeleidingsdienst. Als de begeleider op maat van het gezin werkt moet hij met een open oor luisteren naar wat het gezin nodig heeft. Hij zal daarvoor zijn specialistische invalshoek moeten loslaten en vanuit een generalistisch perspectief naar de gezinssituatie kijken.

Wat een generalist is en doet kunnen we op verschillende niveaus beschrijven (Dingenen, Raeymaeckers en Van Cauwenbergh, 2017).

Op het niveau van de cliëntrelatie handelt de generalist participatief, op maat en stelt hij de krachtenbenadering centraal. Deze kenmerken sluiten aan bij de rol die begeleiders 1G1P zichzelf toekennen. De begeleider 1G1P beschouwt het gezin als een partner in een proces dat op maat van het gezin wordt uitgewerkt. Daarom formuleert de begeleider de vraagverheldering op een brede manier, zodat het gezin alle mogelijke noden en problemen kan aanbrengen. De begeleider geeft het gezin ruimte om de uiteenlopende problematieken op tafel te leggen. Het is het gezin dat bepaalt over welke levensdomeinen het praat tijdens een begeleiding, en wanneer die domeinen aan bod komen. De begeleider gaat ervan uit dat problemen op verschillende levensdomeinen elkaar beïnvloeden en kijkt daarom vanuit een generalistisch perspectief naar het kluwen van problemen. Het kan gaan om de materiële en financiële situatie, opleiding, arbeid, lichamelijke en psychologische gezondheid, huisvesting, sociale relaties,... Een generalistische benadering is noodzakelijk om het stressniveau op de verschillende levensdomeinen te verkleinen, zodat de ouders de ruimte krijgen om aandacht te geven aan de opvoedingsvragen die zich stellen bij hun kinderen. In de chaos van vragen en problemen heeft een gezin in de aanvangsfase van het traject soms meer hulp aan iemand die hen helpt om praktische zaken te regelen (Zoon, 2013; Hermanns, 2005; Driesen, 2016). De begeleider 1G1P levert daarom zowel emotionele, sociale als praktische ondersteuning.

Op mesoniveau fungeert de generalistische begeleider als brugfiguur tussen het gezin en andere hulpverleningsorganisaties. Dankzij deze verbindingsfunctie zijn generalisten goed geplaatst om een breed netwerk van organisaties en dienstverleners op te bouwen (Dingenen et al.; cx 2016 Raeymaeckers, 2016). Raeymaeckers (2014; 2016) onderscheidt drie rollen die de begeleiders als generalist kunnen opnemen in de samenwerking met andere diensten: informatieverstrekker, ondersteuner en onderhandelaar.

“

Ik stond niet echt naast het gezin, maar eerder zo'n beetje achter of onder het gezin. Ik weet niet goed hoe ik het moet omschrijven. Mijn rol was eerder motiverend: 'Komaan, jullie kunnen het.' Bij sommige gezinnen sta je er echt naast, ga je samen een traject aan."

(begeleider 1G1P)

.....

"Ik heb meer mensen aan het werk gezet. Dat heeft voor mij verandering gebracht, omdat het ging om een zwaar dossier met heel wat verontrusting. Het feit dat ik dat dossier gedeeld kon maken, en bijvoorbeeld Kind en Gezin verantwoordelijk kon stellen voor de medische opvolging, maakte dat ik er niet alleen voor stond."

(begeleider 1G1P)

De generalist als informatieverstrekker

De begeleiders krijgen door generalistisch te kijken een breed beeld van de hulpvragen en de noden van de cliënt. Deze kennis en informatie kunnen ze inzetten om het verhaal van de cliënt in de juiste context te plaatsen. In overleg met het gezin kan de begeleider van 1G1P de nodige extra informatie aanreiken, zodat ook andere – voornamelijk specialistische – hulpverleners het gedrag en de situatie van de cliënt beter begrijpen.

De generalist als ondersteuner

De begeleiders ondersteunen de cliënten bij hun contacten met andere organisaties. Heel wat hulpvragers worstelen met drempels om de stap naar de hulpverlening te zetten. Soms is het dan ook aangewezen om met de cliënt mee te gaan naar andere hulpverleningsorganisaties, zonder daarbij de regie van het gezin over te nemen. Voor begeleiders 1G1P is het vaak zoeken naar het juiste evenwicht.

De generalist als onderhandelaar

Ten slotte kan de generalist onderhandelen met anderen, wat verder gaat dan de cliëntsituatie te contextualiseren en de cliënt te ondersteunen. Onderhandelen impliceert dat begeleiders andere hulpverleningsorganisaties of diensten – bijvoorbeeld het OCMW of de huisvestingsmaatschappij – tracht te overtuigen van de oprechtheid en de gerechtigheid van de situatie van een cliënt.

Dit kader biedt een basis tot reflectie over de rol als procesbegeleider.

Begeleiden vanuit een generalistisch perspectief

Regisseur

Herken je beide rollen binnen de begeleidingen? Naar welke rol gaat het meeste aandacht/ tijd?

Herken je binnen het begeleiden vanuit een generalistisch perspectief de verschillende rollen als brugfiguur? Welke rollen nemen jullie actief op in de begeleiding, en hoe verhouden deze rollen zich tot de dimensies van het krachtenmodel (Gisling, 2018)?

- **Competitionele dimensie:** In hoeverre kan het gezin zelf de rol opnemen, in hoeverre neem je die als begeleider over?
- **Motivationale dimensie:** In hoeverre stimuleren en motiveren we het gezin om deze rol op te nemen? Wat nemen we over als begeleider?
- **Sociale dimensie:** In hoeverre zetten we het sociale netwerk in om het gezin te ondersteunen in deze rol of om deze rol op te nemen?

- Informatieverstrekker – Ja? + voorbeeld
- Ondersteuner – Ja? + voorbeeld
- Onderhandelaar – Ja? + voorbeeld

“

Het Ondersteuningscentrum jeugdzorg (OCJ) contacteert 1G1P voor de gezinssituatie van Pieter. Pieter is 9 en verblijft op het internaat omdat mama ziek is en ze doorheen de week moeilijk voor hem kan zorgen. Het plotse overlijden van mama gooit het leven van Pieter en zijn omgeving overhoop.

Gelukkig is er tante Caro, de zus van Pieters papa, waar hij voorlopig terecht kan. Voordien ging Pieter regelmatig bij haar op bezoek en vaak was zijn papa daar ook. Jason -de papa van Pieter- is, na een verblijf in de psychiatrie, op zoek naar een huis in de buurt zodat hij meer zorg voor Pieter kan opnemen.

Praktisch en administratief moet er heel veel gebeuren na het overlijden van een ouder. Voor Jason komt daar de druk bij om zo snel mogelijk een betaalbare woning te vinden, wat niet eenvoudig is met een leefloon. Hij heeft veel vragen rond de opvoeding van een 9-jarige jongen. Hij wil de zorg opnemen, maar de hele situatie overvalt en overweldigt hem.

Chris, de begeleidster van 1G1P, gaat samen met Jason op zoek naar informatie over de administratieve en praktische regeling. Jason is niet zo vlot in het formuleren van zijn vragen en vindt de stap naar voorzieningen moeilijk. Chris ondersteunt hem in zijn contacten met verschillende administratieve diensten. Ze zoeken samen uit hoe ze het kindergeld en de mutualiteit kunnen overzetten. Ze trekken naar het OCMW om Jasons situatie toe te lichten en om te informeren naar steun bij het vinden van een betaalbare woning.

Ondertussen kijkt Chris samen met tante Caro, Jason en Pieter hoe ze het samenleven verder kunnen regelen. Voor elke hulpvraag overloopt Chris samen met het gezin welke informatie het nodig heeft.

Tante Caro stelt zelf voor om ondersteunende pleegouder te worden, wat de betrokkenheid van pleegzorg vraagt. Het centrum voor kindercare en gezinsondersteuning (CKG) wordt aangesproken voor verdere opvoedingsondersteuning. Voor informatie rond vrije tijd neemt tante Caro contact op met de opvoedingswinkel. De eerstelijnspsycholoog ondersteunt Pieter ondertussen rond het verlies van mama, maar verdere begeleiding door een centrum geestelijke gezondheidszorg (CGG) lijkt nodig.

Jason vindt een woning die betaalbaar is. Hij kan op korte termijn verhuizen, maar de verhuis valt in de week dat ook pleegzorg opstart en de nieuwe consulent van het OCJ een afspraak inplant. In al die drukte kiest papa voor de verhuis en mist hij de afspraak met het OCJ. Dat leidt tot opmerkingen van de consulent, ergernis bij Jason en commentaren die escaleren. De consulent maakt Jason duidelijk dat het dossier naar de jeugdrechtbank kan gaan als hij de afspraken niet nakomt. Chris heeft daarop samen met Jason gekeken hoe ze het contact met de consulent opnieuw kunnen herstellen. Uit dat gesprek komen nieuwe afspraken tussen de consulent en Jason. Ook bij de dienst pleegzorg bemiddelt Chris. De dienst gaat in op de vraag van tante Caro en Jason, en oriënteert Pieter niet naar een voltijdse pleegzorg bij een derde. Chris blijft doorheen het proces naast Jason staan, omdat zij gelooft in zijn mogelijkheden. Zij is overtuigd dat hij – mits ondersteuning van zijn netwerk – de zorg voor zijn zoon aankan, maar Jason kan dit zelf niet altijd goed verwoorden tegenover hulpverleners.

Samen spreken ze af dat tante Caro en Jason een Whatsapp-groep maken, waarin de belangrijkste ondersteuners uit het eigen netwerk en de professionele hulpverleners de gemaakte afspraken kunnen delen en over het verloop van de ondersteuning kunnen communiceren. Een broer van Caro en Jason wordt ook betrokken. Pieter vraagt om ook zijn juf aan te spreken. De begeleidster van pleegzorg en van het CKG worden toegevoegd, net als de contactpersoon van het OCMW. De Whatsapp-groep wordt vooral gebruikt wanneer Jason, tante Caro of Pieter niet goed weten bij wie zij met bepaalde vragen terecht kunnen. Deze tool helpt de begeleidster van 1G1P om de coördinerende rol tussen de verschillende ondersteuners geleidelijk door te geven aan Jason en tante Caro

“

Het is meer een procesbegeleiding dan echt inhoudelijk dingen vastpakken. Maar het is wel telkens die wisseloefening: faciliteren of inhoudelijk hulp verlenen. Voor mij is het een beweging: het is een beetje van het één, het is een beetje van het ander. Het is een dubbele rol eigenlijk.”

(begeleider 1G1P)

Interprofessioneel samenwerken als basis voor een begeleiding 1G1P

Begeleiders 1G1P komen meestal uit een specialistische begeleidingsdienst. Zij hebben een zekere expertise opgebouwd binnen een bepaald levensdomein en ze hebben hoofdzakelijk rond dit ene levensdomein of rond een welbepaalde doelgroep, problematiek of methodiek gewerkt. Het voelt als begeleider daarom soms veiliger om terug te vallen op de rol als 'specialist' (Blom, 2004). Een specialist kan terugvallen op een zeer specifieke kennisbasis. Cliënten weten dus wat ze mogen verwachten.

Niets belet de begeleider 1G1P om specialistische kennis in te zetten in de begeleiding van een gezin. Het loopt echter fout wanneer de begeleider onvoldoende aandacht heeft voor problemen die buiten het eigen vakgebied vallen. Daarnaast lopen begeleiders-specialisten sneller het risico om problemen van het gezin te interpreteren – en overeenkomstig te handelen – vanuit denkkaders die ze kennen en gebruiken. Hierdoor wordt de complexe cliëntsituatie vereenvoudigd tot die denkkaders, waardoor begeleiders én cliënten de volledige situatie niet meer bevatten (Blom, 2004).

Om cliënten met complexe problematieken op meerdere levensdomeinen gepast te kunnen ondersteunen, is er nood aan zowel specialistisch als generalistisch sociaal werk. Begeleiders 1G1P trachten vanuit een generalistisch perspectief het gezin aan te haken aan de noodzakelijke hulp. Omdat de rol als generalist en daarmee het generalistisch kijken, grotendeels nieuw is voor de begeleiders die uit de specialistische hulpverlening komen, kunnen zij deze rol niet alleen uitwerken. De Vlaamse overheid geeft in de laatste oproep aan dat 'een teamwerking' die alle relevante expertise uit de partnerorganisatie bundelt de meeste garanties biedt om 1G1P op een kwaliteitsvolle en duurzame wijze vorm te geven (Vlaamse Overheid, 2020). Begeleiders brengen hun eigen methodische expertise binnen in het intersectoraal team. De combinatie van deze expertise en de intervisie met medewerkers uit verschillende sectoren vormt de basis om op maat van het gezin de meest geschikte methoden in te zetten en uit te kijken naar de meest geschikte ondersteuning.

De teams zetten zowel specialistisch als generalistisch sociaal werk in. Elk lid van het team is een generalist in de begeleiding van het gezin, maar heeft daarnaast ook specifieke specialistische vaardigheden. Begeleiders brengen eigen methodische expertise mee naar het intersectoraal team. Zo beschikt een team over de noodzakelijke generalistische én specialistische expertise (Blom, 2004). De werkwijze van het team is zo het resultaat van de verschillende leerervaringen van collega's. (Schamhart & Colijn., 2012).

Het belang van de intersectorale samenwerking gaat ruimer dan de gezinsgebonden ondersteuning. Het team 1G1P kan dankzij contacten met het ruimere aanbod in de jeugdhulp ook de basisvoorzieningen helpen om hun cliënten te oriënteren naar meer gespecialiseerde hulp. Als een doorverwijzing vlot gebeurt, hoeft het team 1G1P niet noodzakelijk een begeleiding op te starten (Vlaamse overheid, (2020).

“

“Ik kon altijd mijn volledige verhaal kwijt. Dat mijn twee contactpersonen een andere achtergrond hadden of een ander werkdomein zorgde ervoor dat er een breed spectrum was en dat zij ook met voorbeelden kwamen. Ik had het gevoel dat ik hen gelijk wat kon vragen en dat zij dan wel mee op zoek gingen.”

(een vader)

.....

“Hoe loopt het thuis? Hoe zit het met werk? School? Hoe ziet de toekomst eruit? Alleen wonen? Zij namen al die vragen op en informeerden zich, of probeerden tegen de volgende keer een andere dienst te betrekken die daar meer over wist.”

(een gezin in begeleiding)

Het onderzoek rond de 'implementatie van 1G1P' toont dat de begeleiders, de gezinnen en de aanmelders deze interprofessionele samenwerking binnen een 1G1P team bestempelen als een belangrijke meerwaarde van de werking van 1G1P. Begeleiders stellen dat de verschillende invalshoeken van collega's in het interprofessioneel team ervoor zorgen dat ze verder kijken dan het bekende aanbod. Ze geven meermaals aan dat ze veel van elkaar leren voor de begeleiding van de gezinnen. Aanmelders en gezinnen zeggen dat begeleiders vanuit een heel brede visie naar de vragen luisteren en dat ze dankzij de inbedding in een divers team vaak antwoorden formuleren vanuit andere invalshoeken.

Reflectie specialistische expertise t.a.v. generalistisch perspectief aan de hand van een stelling.

De specialistische kennis kan een meerwaarde zijn voor de begeleiding van het gezin.

A. Gezinnen worden best doorverwezen naar de begeleider die ook specialist is in de hulpvraag die de aanmelder formuleert.

De specialistische kennis kan het denkkader van het generalistisch perspectief verenigen.

B. Het gezin wordt best doorverwezen naar een begeleider die geen specialist is in de geformuleerde hulpvraag.

Hoe worden voor- en nadelen van elke stellingnamen gecompenseerd binnen de werking van het interprofessioneel team?

Situering van interprofessioneel samenwerken

De literatuur en de praktijk gebruiken verschillende termen, zoals multidisciplinair, multiprofessioneel, interdisciplinair en interprofessioneel. Vaak worden de termen door elkaar gebruikt en verliezen woorden hun betekenis. Ze vragen dus eerst om verduidelijking.

Voor het samenbrengen van begeleiders uit verschillende werkingen binnen de jeugdhulp en voor het samenbrengen van professionele ondersteuners rond één gezin, kiezen we voor de overkoepelende term 'interprofessioneel samenwerken'. Uiteenlopende bronnen definiëren een interprofessionele samenwerking als 'de ontwikkeling van een duurzame praktijk tussen professionals met een eigen discipline, in antwoord op de toenemende complexiteit in de gezondheids- en welzijnssector' (D'Amour & Oandasan, 2005; Leathard, 1994). De professionals vertegenwoordigen diverse organisaties en sectoren die samenwerken om problemen op te lossen of dienstverlening aan te bieden (D'Amour & Oandasan, 2005).

Binnen 1G1P gaat het vooral om het samenwerken van professionals uit verschillende sectoren die gezinnen, kinderen en jongeren ondersteunen, eerder dan het samenbrengen van verschillende disciplines. Deze interprofessionele samenwerking vraagt:

- Overlegmomenten tussen de verschillende professionals, waarbij ze informatie, ideeën en aanbevelingen uitwisselen.
- Een interprofessioneel team, dat in samenspraak en gedeelde verantwoordelijkheid een gemeenschappelijke visie en een doelgerichte aanpak ontwikkelt (Tsakitzidis & Van Royen, 2015).

Voorwaarden en competenties voor interprofessionele teams

Interprofessioneel samenwerken biedt veel voordelen voor een kwalitatieve hulpverlening. Toch is het geen vanzelfsprekendheid. De verschillende sectoren vertrekken vanuit hun eigen perspectief. We horen vaak een sectorgebonden taal om context van het gezin betekenis te geven (De Corte, 2015). Die bemoeilijkt het interprofessioneel samenwerken. Het is dan ook essentieel dat professionals uit verschillende sectoren als teamleden meer en beter met elkaar communiceren. Om tot een efficiënte en effectieve interprofessionele samenwerking te komen, zijn kennis en begrip van elkaars handlungsmogelijkheden, elkaars informatiebehoefte en elkaars taal belangrijke voorwaarden (Van Zaalen, 2018).

Stutsky en Spence Lanschinger (2014; in Van Zaalen, 2018) onderscheiden persoonlijke en situationele factoren die van invloed zijn op het interprofessioneel samenwerken. Situationele factoren hebben te maken met de manier van leidinggeven. Stimuleren en faciliteren leidinggevend samenwerking? Creëren ze ondersteuningsstructuren? Persoonlijke factoren hebben te maken met de mate waarin teamleden:

- ervaring hebben met samenwerken en erin geloven;
- bereid zijn te onderhandelen;
- beschikken over samenwerkings- en communicatieve vaardigheden;
- vertrouwen hebben in anderen.

Situationele factoren

Sociale processen binnen de teams en een sterke teamidentiteit hebben een positief effect op het samenwerken in een team.

Bij sociale processen gaat het bijvoorbeeld om

- taakverdeling;
- gedeelde visie (is er duidelijkheid en overeenstemming over de teamdoelen?);
- vertrouwen (is er sprake van onderling vertrouwen tussen teamleden?);
- reflexiviteit (zijn teamleden in staat om te reflecteren over de samenwerking en om die aan te passen waar nodig?).

Deze sociale processen hangen sterk samen met de effectiviteit van teams. Ze lijken bovendien ook een meerwaarde te hebben voor de cliënt.

Interprofessionele teams met een sterke teamidentiteit onderscheiden zich door de aanwezigheid van een gedeeld communicatiesysteem en frequent onderling overleg. Vooral dat overleg verdient extra aandacht. Het is moeilijk om groepscohesie te creëren tussen teamleden met verschillende achtergronden en disciplines, maar onderzoek toont dat die verschillen volledig verdwijnen als het team gestructureerd en op gezette tijden contact en overleg heeft (Van Zaalen, 2018).

Begeleiders 1G1P zoeken in elke regionale samenwerking naar vlotte en toegankelijke communicatie binnen hun teams. De vraag naar een vaste plek voor het interprofessioneel team, waar ook spontaan overleg en kennisdeling kan plaatsvinden, komt vaak terug. De meeste werkingen evolueerden dan ook naar een team met een eigen locatie, waar collega's elkaar ook buiten de formele bijeenkomsten ontmoeten. Toch geven heel wat begeleiders aan dat de praktische organisatie vaak een ballast is. Het is niet eenvoudig om de agenda's af te stemmen van begeleiders die deels in een partnerorganisatie en deels in het interprofessioneel team werken. Langs de andere kant is het belangrijk om voeling te houden met de partnerorganisatie, want die link brengt de nodige expertise in het interprofessioneel team. Samenwerking vraagt dus flexibiliteit, zowel van de partnerorganisaties als van de medewerkers binnen 1G1P. Toch wijzen alle begeleiders 1G1P op de vele voordelen van het interprofessioneel samenwerken.

Persoonlijke factoren

Bij interprofessioneel samenwerken zijn andere competenties nodig, zoals

- verbindingen leggen met andere werkdomeinen;
- inzetten van innovatieve kennis;
- integrerend werken;
- informatie helder en concreet delen met anderen;
- dialogisch handelen;
- kennis hebben van de sociale kaart (Van Zaalen, 2018).

Begeleiders moeten flexibel zijn en een aanbod op maat van het gezin kunnen aanbieden. Dat betekent dat ze de mening, standpunten en visies van anderen meenemen in hun eigen besluitvorming. Flexibiliteit maakt het mogelijk om de eigen activiteiten tijdelijk op te schorten, als bijvoorbeeld uit overleg blijkt dat er ergens anders dringender prioriteiten zijn. Flexibel zijn, betekent ruimte geven aan het proces, aan de noden van het gezin, aan andere betrokkenen en aan de visie van anderen (Van Zaalen, 2018).

“

Wij komen allemaal uit verschillende organisaties. We moeten nog voeling blijven houden met die organisatie, maar we zitten wel samen in één team. In deze constellatie kunnen wij het niet maken om bijvoorbeeld samen in één huis te zitten. Dus ik zit op mijn werkplaats en andere collega's zitten in hun organisatie. Soms is het vlotter werken als je elkaar tegenkomt in de wandelgangen: 'Ah, ja, ik heb een casus die ik wil bespreken.' We hebben één keer per week een overleg, daar kunnen we wel allemaal naartoe gaan."

(focusgroep)

.....

"Ook systemen zijn een obstakel. We hebben andere programma's, dus we kunnen onze agenda's niet met elkaar delen."

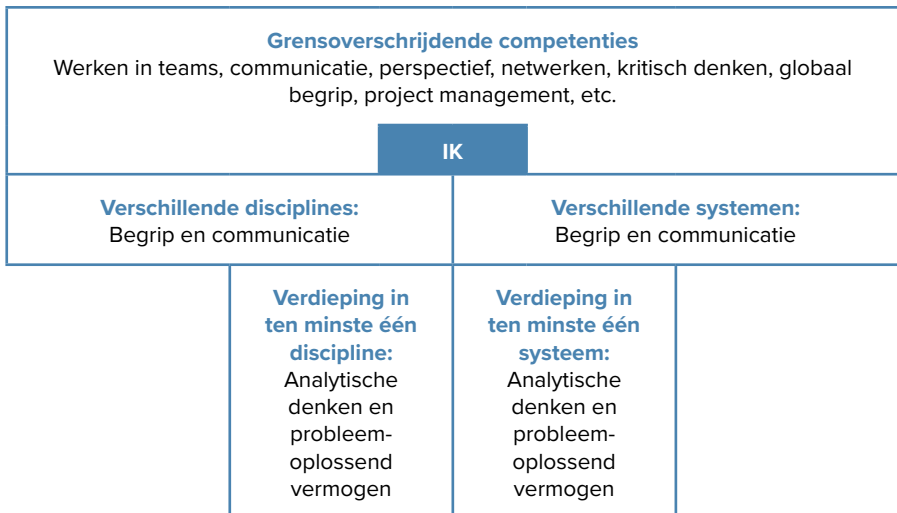
(focusgroep)

De T-shaped professional

Interprofessioneel samenwerken gaat dus niet vanzelf. De professional moet een andere rol aannemen, die andere en nieuwe competenties vraagt. Ook op team- en organisatieniveau zijn aanpassingen nodig om het interprofessioneel samenwerken te faciliteren.

Om de nieuwe rol van een teamlid binnen een interprofessioneel team te omschrijven, verwijst Van Zaalen (2018) naar de zogenaamde 'T-shaped professional'. Die T-shaped professional is iemand met specialistische kennis van het eigen vakgebied (gesymboliseerd in de staande balk van de hoofdletter T), die ook in staat is om over de grenzen van dat vakgebied te kijken, verbindingen te leggen met andere specialisten en hun kennis te vertalen naar andere terreinen (gesymboliseerd in de dwarsbalk van de hoofdletter T). De T-shaped professional is per definitie gericht op interprofessionele samenwerking en het creëren van meerwaarde voor de cliënt. T-shaped professionals weten dat zij heel vaak anderen nodig hebben om het beste voor hun cliënten te bereiken.

Figuur: De T-shaped professional (bron: Michigan State University, 2017 ; in Zaalen, 2018)

Een T-shaped professional kijkt niet alleen vanuit het eigen referentiekader naar een situatie, maar ook vanuit het referentiekader van andere disciplines. Dat gebeurt ofwel door direct af te stemmen met andere disciplines, ofwel door ervaringen van eerdere samenwerkingen te integreren in het eigen handelen.

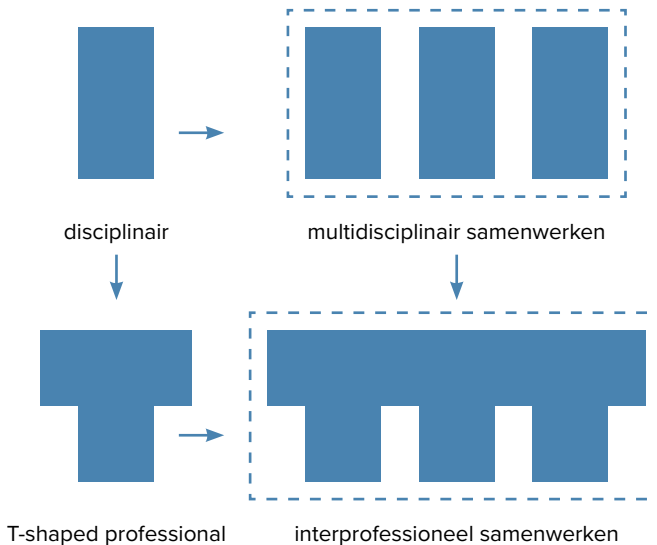
Het T-shaped team

Bij een interprofessionele samenwerking beïnvloeden de culturen en achtergronden van de teamleden niet alleen de manier waarop het team functioneert, maar ook hoe het de zorg, de begeleiding en de ondersteuning van gezinnen aanpakt.

Verschillende T-shaped professionals kunnen samen een 'T-shaped team' vormen. Omdat een T-shaped professional beschikt over vaardigheden in communicatie, samenwerking, overleg en conflicthantering onderscheidt dit team zich door een integrale vakbekwaamheid. De leden van het T-shaped team hebben allemaal kennis van (en respect voor) de bijdrage van andere disciplines en werkvormen voor de zorg, begeleiding en ondersteuning van een cliënt. Het samenbrengen van deze kennis verhoogt het lerend en innoverend vermogen van het team. Door te reflecteren als team komen de teamleden sneller tot een gedeelde visie voor het versterken van de participatie en de eigen regie van de individuele cliënt die met een complexe zorgvraag zit (Van Zaalen, 2018).

De complementaire samenstelling van disciplines en rollen, zoals voorgesteld in onderstaand kader, is een duidelijke meerwaarde (Van Zaalen, 2018).

Figuur: T-shaped professionals in een interprofessioneel team (Naar Oskam, 2009 in Zaalen, 2018)

Voorbeeld van REFLECTIE aan de hand de T-shaped professional (bron: Michigan State University, 2017; in Zaalen (2018)

- Is het concept van de T-shaped professional herkenbaar voor de begeleiders van het intersectoraal team?
- T-shape verder invullen
Hoe wordt de specialistische kennis als basis bewaakt en ingezet? Hoe wordt de dwarsbalk van generalistische vaardigheden, kennis en inzichten gerealiseerd en bewaakt? Maak dit concreet voor jullie team.
  - Hoe stemmen jullie af?
  - Wat zit goed?
  - Waar kunnen jullie in groeien?
  - Hoe kunnen jullie daarin groeien?

“

Nog een kracht van 1G1P is het organisatie-overstijgend werken. Door het plan kom ik nu veel meer in contact met andere organisaties. Daarvoor (in de moederorganisatie) stonden we erg alleen op ons eiland, nu heb ik het gevoel dat hier meer 'gedeeldheid' is.”

(begeleider 1G1P)

.....

“Als ik dit gewoon als contextbegeleider had gedaan, had ik veel minder ingezet op de samenwerking met de andere diensten.”

(begeleider 1G1P)

.....

“Ik denk dat de mama meer grip heeft op haar traject en meer stemkracht heeft gekregen. De netwerktafels die we hebben gedaan waren ook écht wel de netwerktafels van mama.”

(begeleider 1G1P)

.....

“Ik heb de indruk dat alle hulpverleners rond dat gezin elkaar kennen, weten wat ze van elkaar verwachten en weten welke zaken welke dienst wel of niet opneemt. Dat haalt wat druk van de ketel voor sommige diensten. Het gevoel van samenhang of samenwerken binnen één gezin werkt misschien wel versterkend.”

(begeleider 1G1P)

.....

“Ik krijg de indruk dat die netwerktafels in eerste instantie de drempel verlagen, maar ook echt werken als een soort verbinding tussen het gezin en de hulpverlening.”

(begeleider 1G1P)

De generalist regisseert de samenwerking rond het gezin

Om de doelen van gezinnen te realiseren, is vaak samenwerking nodig met het sociale netwerk en de verschillende professionals die zorg bieden of begeleiden. Hierbij komen we op de tweede invalshoek van de rol als procesbegeleider (kolom rechts). De begeleider staat in voor de regie van de samenwerking of afstemming van de aanwezige ondersteuners.

Als er meerdere professionals betrokken zijn, hebben we bijna altijd te maken met een complexere problematiek. Ook de samenwerking tussen de betrokkenen wordt dan complexer, zeker wanneer er verschillende organisaties betrokken zijn. Om de continuïteit in de complexe hulpverlening te garanderen en de hulp als één geheel aan te bieden, is het aangewezen om samen te werken en de verantwoordelijkheid voor een goed resultaat te delen met elkaar en met het gezin (Tsakitzidis & Van Royen, 2015). Professionals uit verschillende diensten hebben soms uiteenlopende inzichten en belangen, gezamenlijk overleg is dus noodzakelijk. Toch zijn professionals niet altijd overtuigd van het nut van samenwerking. Ze kunnen het lastig vinden om overeenstemming te bereiken over de mate waarin de cliënt regie kan en mag voeren, hoe informatie wordt vastgelegd en voor wie die toegankelijk is.

Interprofessioneel samenwerken rond het gezin vraagt om afstemming, overleg, rolverdeling en gedeelde verantwoordelijkheid. Er is dus regie nodig. Het gezin – al dan niet samen met iemand uit het sociale netwerk - kan zelf de regie voeren en de rol van regisseur op zich nemen. Maar bij complexe cases is er vaak steun nodig van een betrokken professional, die de regierol dan op zich neemt. Het is belangrijk dat er één generalist naast het gezin staat en het gezin helpt om regie te voeren. Zorgen voor een zo goed mogelijke afstemming tussen verschillende professionals is onderdeel van deze regievoering (Raeymaeckers, 2016, Van Zaalén, 2018).

Vanuit de principes van 1G1P betekent deze regie het organiseren en sturen van het begeleidingstraject. De complexe vraag van het gezin is integraal opgenomen in het begeleidingstraject, dat hun kracht en eigenaarschap moet versterken. Begeleiders geven aan dat het coördineren en het samenwerken met een formeel en informeel netwerk daarbij een grote meerwaarde vormt voor de gezinnen. Door hulpverleners van bij de start samen te brengen, leren ze elkaar en het gezin beter kennen en krijgen ze zicht op de doelstellingen waar iedereen naartoe werkt. De gedeelde verantwoordelijkheid rond het gezin komt hier sterk op de voorgrond.

Het coördineren van een interprofessionele samenwerking rond het gezin geeft begeleiders een nieuwe rol, die ze vanuit hun organisatie niet zouden opnemen. Hoe de samenwerking met andere ondersteuners juist tot stand komt, verschilt sterk per samenwerkingsverband en per casus.

Reflectie over de invulling van de regisseursfunctie:

Hoe wordt de regisseursfunctie ingevuld in de begeleiding?

- Neemt de begeleider 1G1P die regisseursfunctie vooral op? Krijgt het professionele en/of sociale netwerk hierin een rol? In hoeverre neemt het gezin die rol zelf op?
- Welke methoden/werkvormen worden ingezet om de afstemming en de regie te realiseren (netwerktafel, overlegmomenten, een gezinsplan,...)? Hoe worden ze ingezet en met welk doel?

4. Afsluiter

“

Het verhaal van een samenwerkingsverband

Het is nu meer dan 5 jaar geleden, dinsdag 4 september 2018 om exact te zijn, dat de eerste 12 Samen1Plan-collega's elkaar ontmoeten en in een avontuur sprongen. (Voor de duidelijkheid: Samen1Plan is de lokale naam van het 1Gezin1Plan-netwerk in de regio van Gent en Scheldekracht.) De daaropvolgende maanden kwamen daar nog collega's bij. Met 13 voltijdse equivalenten (VTE) waren we in het beginjaar. Het team groeide uit tot een team van 22VTE, met een kleine 40 medewerkers begin 2024.

In dat bewuste najaar van 2018 wisten de kersverse Samen1Plan-collega's niet in welk avontuur ze sprongen. De 1Gezin1Plan-werking bestond immers nog niet. Er waren ook geen voorbeelden in Vlaanderen waarop ze zich konden baseren. Ging het iets zijn wat ons lag? Ging onze werking van de grond komen? Welke vragen van gezinnen gingen er op ons afkomen? Hoe gingen we de verschillende visies en bijhorende verschillende aanpakken/ methodieken/ hulpverleningstaal in 1 team proberen rijmen? Hoe ging de teamdynamiek in elkaar zitten: gingen we als collega's wel bij elkaar passen, want we kenden elkaar helemaal niet. Wat ging ons kader zijn, hoe ging de identiteit van Samen1Plan zich gaan vertalen in de concrete praktijk?

Vele vragen waren er. Doorheen de jaren zijn er vragen bijgekomen. Maar ook antwoorden. Ik geef je er een aantal mee.

Zoals: *hoe ongelooflijk het was om te zien hoe die diverse hulpverleners vanuit meer dan 10 verschillende organisaties elkaar vonden als collega's. Hoe ze eigenaarschap opnamen. Mee bouwden en timmerden. Hun talenten op tafel legden, en zochten naar complementariteit met hun collega's.*

Zoals: *hoe boeiend het is om de verschillende visies en bijhorende verschillende aanpakken/ methodieken/ hulpverleningstaal elkaar te zien ontmoeten. Hoe relativerend dit werkt omtrent wat dé gepaste visie zou zijn, en wat dé beste methodiek zou zijn. Hoe dit besef ons met nóg meer overtuiging deed luisteren naar de gezinnen en nóg meer deed uitzoeken wat voor hén werkt.*

Zoals: *hoe belangrijk het is om een kader te creëren dat houvast biedt voor Samen1Plan-collega's zonder dat het een keurslijf wordt. En hoe je daar vanuit een coördinerende rol constant in moet blijven zoeken. Zodat collega's kunnen groeien en bloeien. Zodat ze voldoende grond hebben waarin hun wortels kunnen schieten, maar ook voldoende zuurstof en ruimte vinden om zichzelf te blijven ontplooien, en de hulpverlener te kunnen zijn waar ze zelf trots op kunnen zijn.*

Zoals: wat een uiteenlopende vragen wij binnenkrijgen van gezinnen. Hoe we met het ene gezin een traject kunnen lopen dat energie geeft, waar we merken hoe een gezin in haar eigen kracht komt te staan. Hoe we met het andere gezin een traject lopen waar we tegen onze eigen muren lopen, waarin we zoeken, zwoegen, en het soms moeten opgeven. Hoe de trajecten soms heel sterk op ons rechtvaardigheidsgevoel spelen, omdat sociale rechten er in de realiteit toch niet blijken te zijn voor iedereen en de zin 'iedereen heeft recht op een menswaardig leven' soms niet meer dan een slogan lijkt te zijn. Omdat armoede en jeugdhulpverlening soms nauw met elkaar samenhangen, en waar eerder een realisatie van sociale rechten dan een inzet van jeugdhulpverlening op zijn plaats zou zijn.

Zoals: hoe ons achterliggende netwerk van partners achter onze werking blijft staan. Door helder en kritisch te zijn. Door vertrouwen uit te spreken, en transparant te zijn over wat ze verwachten opdat ze dit vertrouwen kunnen blijven geven. Hoe via gedeeld eigenaarschap de samenwerking blijft bestaan. Hoe ambities zich opbouwen.

Zoals: dat bescheidenheid een passende emotie is. Dat we maar bestaan bij gratie van gezinnen die openstaan voor onze werking. Dat we maar bestaan bij gratie van de kennis, expertise en ervaring van de diverse sectoren integrale jeugdhulp. Dat we dankbaar zijn dat we in de afgelopen jaren het warm water niet moesten uitvinden, maar konden rekenen op heel wat diensten die bereid waren en zijn om hun goede praktijken te delen op vlak van methodieken, teamorganisatie, bekendmaking, ... Dat we dankbaar zijn dat we zoveel gezinnen leerden kennen, en onszelf via hen ook beter leerden kennen.

Zoals: dat onderzoek zeer helpend is om een opstartende praktijk in kaart te brengen, en om die praktijk te ondersteunen. Dat we Bie Melis en Kathleen Van Loon zeer dankbaar zijn omdat ze een spiegel voorhielden waarin we meer helder kregen wie we zijn, waar we voor staan, welke beperkingen we hebben, en welke mogelijkheden we in ons dragen. Dat dit werkstuk een cadeau is die ze aan de 1Gezin1Plan-projecten geven. Dank jullie wel!

Leen, coördinator Samen1Plan

Het decreet integrale jeugdhulp is dit jaar 10 jaar oud. Het zorgde voor een verschuiving van het jeugdhulplandschap. De jeugdhulp is sneller bereikbaar en schuift dicht bij de gezinnen. Meer kinderen, jongeren en hun gezinnen maken er gebruik van. Maar de nieuwe werking legt ook heel wat leemten bloot. De druk op de crisisnetwerken neemt toe en de wachttijden binnen de jeugdhulp blijven hoog. Het schakelen tussen de verschillende modules in het hulpaanbod hapert waardoor de continuïteit in het gedrag komt. Op de nieuwe weg naar een geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid moeten nog heel wat obstakels worden genomen.

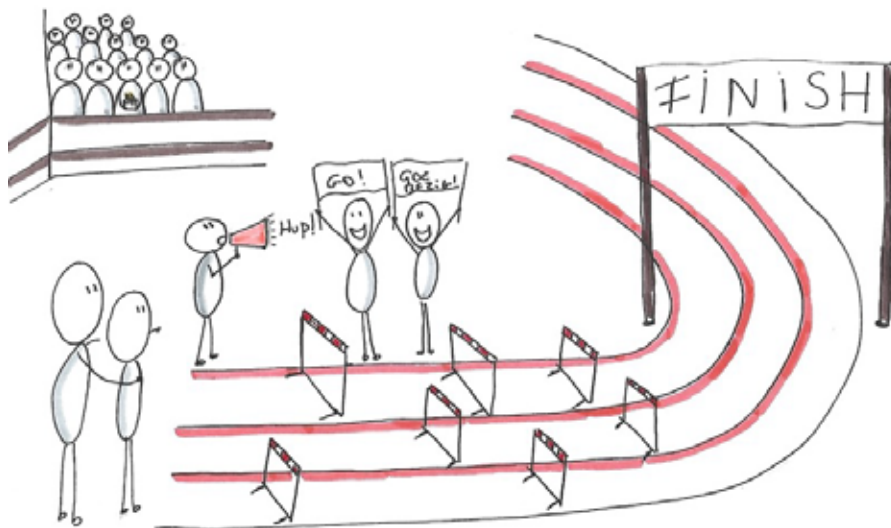
Met de oproep om samenwerkingsverbanden op te starten onder de noemer 1 gezin, 1 plan (1G1P) werd een obstakel aangepakt. Deze regionale samenwerkingsverbanden voorzien een snel en flexibel aanbod om gezinnen naar de gepaste jeugdhulp te begeleiden.

Het werd voor de vele samenwerkingspartners en de betrokken begeleiders een avontuur op een onzeker pad met beperkte wegwijzers en een vaag plan. Een start met vele vragen, maar gedragen door gedreven coördinatoren en vele geëngageerde begeleiders. Dat is wat we in ons onderzoekswerk naar de implementatie van de werking 1G1P in de jeugdhulp mochten ervaren. Interprofessionele teams die de expertise uit de vele werkingen binnen de jeugdhulp samenbrengen. Begeleiders die met de beschikbare tools en vooral met een open blik en een luisterend oor aanwezig zijn bij de gezinnen. Begeleiders die samen met gezinnen terug verbinding maken met diegene die hen kunnen ondersteunen en die ondersteuners mobiliseren rond de vragen van het gezin.

De Vlaamse Gemeenschap is ambitieus in zijn streven naar een kwaliteitsvol beleid voor de zorg en ondersteuning aan kinderen, jongeren en gezinnen. In de conceptnota (Crevits, H. 2023) vertrekt de overheid van het principe 'samen doen wat nodig is'. *Het is aan zorg- en dienstverleners om zich zo te organiseren dat de hulp die gerealiseerd wordt, maximaal kan vertrekken van de vragen van het gezin (versus vertrekt van wat elke organisatie kan aanbieden). Met de term bijchakelen beoogt de overheid dat alle expertise en knowhow (specifiek en generalistisch) elkaar ondersteunt. Dit moet ervoor zorgen dat gezinnen op een geïntegreerd zorg- en ondersteuningsaanbod kunnen rekenen.*

De werking van 1G1P sluit aan bij dit ambitieuze streven waardoor de discussie rond de inpassing van deze werking in de veranderende jeugdhulp actueel blijft. Het is daarom des te belangrijker om gemeenschappelijk ervaren meerwaarde uitdrukkelijk te benoemen zodat deze niet verloren gaat in de druk naar snelle aanpassingen. Wij hopen dat de inhoud van deze publicatie hiertoe inspirerend kan werken en dat het de creativiteit en flexibiliteit binnen de interprofessionele teams kan blijven voeden.

Van gezinsplan naar plan voor 1G1P

Uit een gezinsplan van Trefplaats Jeugdhulp Kempen

Bibliografie

Blom, B. (2004). Specialization in Social Work Practice: Effects on Interventions in the Personal Social Services. *Journal of Social Work*, 4(1), 25-46. doi:10.1177/1468017304042419

Blom, B., Evertsson, L., & Perlinski, M. (2017). Social and caring professions in European welfare states: Trends and challenges. *Social and Caring Professions in European Welfare States: Policies, Services and Professional Practices*, 253.

Bolt A., & van der Zijden, Q. (2015). *1Gezin 1Plan. Handboek voor de praktijk*, SWP Amsterdam.

Bolt, A., & van der Zijden, Q. (2021). *1Gezin 1Plan. Handboek voor de praktijk*. Amsterdam: SWP.

Crevits, H. (2023). *Conceptnota voor een geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid: 'Vroeg & Nabij'*. Vlaamse Regering. <https://beslissingenvlaamseregering.vlaanderen.be/documentview/63EE331B2E929B312AB5DC0B>

D'Amour, D., & Oandasan, I. (2005). Interprofessionality as the field of interprofessional practice and interprofessional education: An emerging concept. *Journal of Interprofessional Care*, 19(sup1), 8-20.

De Corte, J. (2015). *Lokaal sociaal beleid en toegankelijke maatschappelijke dienstverlening: een onderzoek naar de relatie tussen lokale besturen en private nonprofiit organisaties*, Universiteit Gent, Vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek, 235p.

Dingenen, D., Raeymaeckers, P. en Van Cauwenbergh, L. (2016). *Generalistisch Werkt. Verkennende literatuurstudie*. ESF 2014-2020 Oproep Innovatie.

Driesen, I., Besselink, P. (2016), Over normaliseren en moraliseren. de werkzame bestanddelen van de hulpverlening aan gezinnen met meervoudige problematiek. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice – 2016 – Volume 25, Issue 3*, pp. 39–57

Gilsing, R., Jansma, A., & Schöne, J. (2017). *Eigen kracht ontleed. Een praktijkgerichte verheldering*. Utrecht: Verwey Jonker Instituut.

Gilsing R., van der Hoff M., & van Hal L. (2018). 1Gezin1Plan in de praktijk. De meerwaarde van de werkwijze 1gezin1plan onderzocht. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Hermanns, J., F. Öry en G. Schrijvers (2005). *Helpen bij opgroei en opvoeden: eerder, sneller en beter*. Utrecht: Inventgroep.

Ince, D., & Schmidt, A. (2017). *Eigen kracht versterken jeugd en ouders*. Opgehaald van Nederlands Jeugdinstituut: <https://www.nji.nl/sites/default/files/2021-05/Eigen-kracht-versterken-jeugd-en-ouders.pdf>

Jansen, W., & van Hal, L. (2020). Werken vanuit 'eigen kracht' is knap ingewikkeld. *Kind en adolescent praktijk*, pp. 22-28.

Leathard, A. (1994). Inter-professional developments in Britain. Going inter-professional. Working together for health and welfare.

Raeymaeckers, P. (2014). *Tussen centrum en periferie: naar geïntegreerde netwerken tussen hulpverleningsorganisaties*. Leuven: Acco.

- Raeymaeckers, P. (2016). A specialist's perspective on the value of generalist practise: A qualitative network analysis. *Journal of Social Work*, 1468017316644693.
- Schamhart, R., & Colijn, J. (2012). Greep op wraparound care: Eindrapport onderzoeksprogramma Wraparound care in de Utrechtse jeugdzorg. Utrecht: Hogeschool Utrecht.
- Smulders, N., Hooghiemstra, E., & van Nieuwenhuizen, C. (2018). Inzetten op empowerment van ouders in de gedwongen jeugdzorg. *Pedagogiek*, PP. 75-96.
- Steens, R. (2016). *Contextbegeleiding gestript. Praktijkhandboek*. Mechelen: Jeugdzorg Emmaus/ Emmaus vzw.
- Stutsky, B.J., & Spence Lanschinger, H., (2014). Development and testing of a conceptual framework for interprofessional collaborative practice. *Health and Interprofessional Practice*, 2(2), eP1066. Doi 10.7710/2159-1253.1066.
- Tsakizidis, G., & Van Royen, P., (2015). *Leren interprofessioneel samenwerken*. Antwerpen. De Boeck BV.
- Van Dam, S., Melis, B., Driessens, K. & Raeymaeckers, P., (2018), Wetenschappelijk ondersteuning van het interprofessioneel team en impactmeting van het pilootproject "gezinscoaches 03". Expertisecentrum Krachtgericht Sociaal Werk KdG & OASeS, UA Antwerpen.
- Van Hal, L., & Jansma, A. (2019). *Versterken van eigen kracht van ouders en jeugdigen*. Utrecht: Verwey Jonker instituut.
- Van Hal, L; Jansen, W; Kesselrin, M. (2023, oktober 24). Ken je kracht? Een gesprekswaaijer. Opgehaald van zonmw: https://www.zonmw.nl/sites/zonmw/files/typo3-migrated-files/gesprekswaaijer_online_lezen.pdf
- Van Loon, K., & Melis, B., (2022) Praktijkgericht onderzoek rond de implementatie van de samenwerkingsverbanden 1gezin 1plan, binnen de jeugdhulp. Onderzoeksgroep sociale inclusie, Karel de Grote Hogeschool Antwerpen.
- Van Zaalén, Y., Deckers, S., Schuman, H., 2018, *Handboek interprofessioneel samenwerken in zorg en welzijn.*, Coutinho, Bussem.
- Vlaamse overheid (2017). [Oproep-RTJ-Oproep] *Meer capaciteit en samenwerking in de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp: investeren in een versterkte jeugdhulp snel en dichtbij gezinnen, kinderen en jongeren*. <https://www.jeugdhulp.be/professionelen/jeugdhulplandschap/uitbreidingsbeleid-jeugdhulp/1g1p-netwerken-rtj>.
- Vlaamse overheid, (2020). [Rondzendbrief 1 gezin 1 plan] *Eén gezin, één plan – Oproep in detail*. <https://www.jeugdhulp.be/professionelen/jeugdhulplandschap/uitbreidingsbeleid-jeugdhulp/1g1p-netwerken-rtj>.
- Zoon, M., & Berg-le Clercq, T. (2013). *Wat werkt in multiprobleemgezinnen?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

